

บทที่ 5

ความรับผิดชอบของผู้เอาประกันภัย

5.1 เปิดเผยข้อความจริง

เป็นที่ทราบกันดีว่า ค่าสินไหมทดแทนซึ่งผู้รับประกันภัยจ่ายให้แก่ผู้เอาประกันภัยเมื่อเกิดวินาศภัยตามสัญญา นั้น เอามาจากเงินเบี้ยประกันภัยที่เรียกเก็บจากลูกค้าทั้งหลายนั่นเอง เบี้ยประกันภัยจะสูงหรือต่ำย่อมขึ้นอยู่กับภัยที่ผู้รับประกันภัยจะต้องเสี่ยง เป็นสำคัญ

ฉะนั้น ก่อนที่ผู้รับประกันภัยจะตกลงทำสัญญารับประกันภัยกับผู้ใด ก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้รับประกันภัยจะต้องลงรู้ หรือทราบข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญทุกอย่างเกี่ยวกับวัตถุที่เอาประกันภัย กล่าวคือ ถ้าอัตราการเสี่ยงภัยมีสูง เบี้ยประกันภัยที่จะเรียกเก็บก็ย่อมสูงตามขึ้นไปด้วยเป็นเงาตามตัว

ด้วยเหตุนี้เอง ในการประกันวินาศภัย (การประกันชีวิตก็เช่นเดียวกัน) กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริงในส่วนที่เกี่ยวกับวัตถุที่เอาประกันภัย และภัยที่ผู้เอาประกันภัยต้องเสี่ยงอยู่ให้ผู้รับประกันภัยทราบ เป็นต้นว่า ในการเข้าทำสัญญาประกันอัคคีภัย ผู้เอาประกันภัยจะต้องแจ้งให้ทราบว่า อาคารที่จะเอาประกันภัยนั้นผู้เอาประกันภัยอาศัยอยู่เอง หรือให้ผู้อื่นเช่า สร้างด้วยไม้หรือก่ออิฐถือปูน เพราะข้อเท็จจริงเหล่านี้มีส่วนสัมพันธ์กับภัยที่จะเกิดขึ้น ซึ่งตามตัวอย่างข้างต้นนี้ บ้านตึกยอมไหมไฟได้ยากกว่าบ้านไม้ บ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเองย่อมมีโอกาสประสบอัคคีภัยได้น้อยกว่าบ้านที่ให้อื่นเช่า เหตุผลก็คือ ระดับความระมัดระวังในการบำรุงรักษาหรือดูแลทรัพย์สินในระหว่างเจ้าของกับผู้เช่านั้นแตกต่างกันเป็นอันมาก

เป็นที่แน่นอนว่า ถ้าผู้รับประกันภัยสามารถลงรู้ หรือรับทราบข้อเท็จจริงเหล่านี้โดยละเอียดเสียแต่แรก (ก่อนตกลงทำสัญญาประกันภัย) ผู้รับประกันภัยก็

ยอมสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดเบี้ยประกันภัยได้เหมาะสมกับความล่อแหลมแห่ง ภัยที่จะต้องเข้าเสี่ยงแทนผู้เอาประกันภัย หรือถ้าเห็นว่าอัตราการเสี่ยงภัยสูงมาก ก็อาจไม่ตกลงเข้าทำสัญญาด้วย เช่นนี้เป็นต้น

อาศัยเหตุและผลดังได้กล่าวมานี้เอง จึงเป็นที่มาของหลักที่ว่า สัญญา ประกันภัยจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความสุจริต หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นสัญญาที่ต้อง การความจริงใจหรือความไว้วางใจระหว่างคู่สัญญาเป็นอย่างยิ่ง ตรงตามภาษา ลาตินที่ว่า **UBERRIMAE FEDEI** จากหลักกฎหมายอันนี้เอง จึงให้ถือเป็นหน้าที่ของผู้ เอาประกันภัยที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริงที่สมควรจะเปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยได้ ทราบ เพื่อที่จะให้ผู้รับประกันภัยมีโอกาสได้ตัดสินใจขั้นสุดท้ายว่า สมควรที่จะรับ ประกันภัยหรือไม่ ซึ่งแน่นอนที่สุด ถ้าผู้รับประกันภัยมั่นใจว่าโอกาสที่วินาศภัยจะเกิด อยู่ในอัตราที่สูงมาก ก็อาจปฏิเสธไม่ยอมรับประกัน หรืออาจยินยอมทำสัญญาด้วย แต่ก็จะต้องกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยให้สมน้ำสมเนื้อกับอัตรา และปริมาณของ ภัยที่จะต้องเสี่ยง ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยไม่เปิดเผยข้อเท็จจริง หรือเปิดเผยแต่ แสดงข้อความอันเป็นเท็จ ก็ยอมแสดงว่าผู้เอาประกันภัยปฏิบัติผิดหน้าที่ ซึ่งมีผล กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ของสัญญาประกันภัย หากได้มีการตกลงทำกันไว้

หลักกฎหมายที่กล่าวนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และมีกำหนดไว้ในกฎ- หมายเกี่ยวกับการประกันภัยเกือบทุกประเทศ สำหรับประเทศไทยมีบัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้

"ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็ดี หรือในกรณี ประกันชีวิต บุคคลอันการใช้เงินยอมเอาภัยความทรงชีพหรือมรณะของ เขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้จูง ใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิดไม่ยอม ทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแถลงข้อความนั้นเป็นความเท็จไซ้ ทานว่า สัญญานั้นเป็นโมฆียะ

ถ้ามิได้ใช้สิทธิบอกกล่าวในกำหนดเดือนหนึ่ง นับแต่วันที่ได้รับ

ประกันภัยทราบมูลอันจะบอกกล่าวได้ก็ดี หรือมิได้ใช้สิทธินั้นภายในกำหนด
ห้าปีนับแต่วันทำสัญญาก็ดี ท่านว่าสิทธินั้นเป็นอันระงับสิ้นไป"

✓หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในการเปิดเผยข้อความจริงที่กล่าวมานี้ นอก
จากจะบัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้งแล้ว ยังปรากฏว่าในกรมธรรม์ประกันภัยฉบับ
มาตรฐาน ซึ่งสำนักงานประกันภัย กระทรวงพาณิชย์ ได้ออกแบบและให้บริษัทรับ
ประกันภัยในประเทศไทยไปใช้นั้น ได้กำหนดเงื่อนไขในการรับประกันภัยเกี่ยวกับ
หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในเรื่องนี้ไว้ด้วย ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้

ก. กรมธรรม์ประกันอัคคีภัย

"1. ผลของการบรรยายคลาดเคลื่อนในสาระสำคัญ

ถ้าได้มีการบรรยายคลาดเคลื่อนในสาระสำคัญแห่งทรัพย์สิน
สิ่งซึ่งเอาประกันภัย หรือในสาระสำคัญแห่งสิ่งปลูกสร้าง หรือตำแหน่งที่ตั้ง
ของทรัพย์สินดังกล่าว หรือในข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญอันจำเป็นต้อง
รู้ เพื่อการประเมินความเสี่ยงภัย หรือการละเว้นไม่แจ้งข้อความจริงดัง
กล่าวนั้น บริษัทย่อมพ้นจากความรับผิดชอบเพื่อวินาศภัยหรือเสียหายใด ๆ อัน
จะพึงมีขึ้นตามกรมธรรม์ฉบับนี้ เท่าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งได้มีการบรรยาย
คลาดเคลื่อน หรือการละเวन्दังกล่าวข้างตน"

ข. กรมธรรม์ประกันรถยนต์

"โดยเชื่อถือถ้อยคำในคำขอเอาประกันภัย⁽¹⁾ และเพื่อเป็น

(1) หมายถึงแบบฟอร์มซึ่งบริษัทผู้รับประกันภัยได้จัดทำขึ้น ในคำขอเอา
ประกันภัยนี้จะมีคำถามที่ต่องการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะเอาประกันภัย
ผู้รับประกันภัยจะอาศัยข้อมูลที่ได้จากคำขอนี้ มาประกอบดุลพินิจในการตัดสินใจว่า
จะรับประกันภัยหรือไม่ คำขอเอาประกันภัยเช่นว่านี้ ในทางกฎหมายมีลักษณะเป็น
คำเสนอเขาทำสัญญา

การตอบแทนผู้เอาประกันภัยที่ต้องชำระเบี้ยประกันภัย...."

หลักกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริงดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 พอจะแยกพิจารณาเป็นหัวข้อได้ดังนี้

- ✓ 5.1.1 ผู้มีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริง
- 5.1.2 ข้อความจริงที่จะต้องเปิดเผย
- 5.1.3 เวลาที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริง
- 5.1.4 ผลของการไม่เปิดเผยข้อความจริง
- 5.1.5 ความรู้ของผู้รับประกันภัย หรือของตัวแทนของผู้รับประกันภัย

ในการพิจารณาตามหัวข้อข้างต้นนี้ จะนำหลักกฎหมายของต่างประเทศในเรื่องเดียวกันมาพิจารณาเทียบเคียงพร้อมกันไปด้วย

✓ 5.1.1 ผู้มีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริง

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 จะเห็นได้ชัดเจนว่า ผู้มีหน้าที่เปิดเผยความจริงในกรณีประกันวินาศภัยได้แก่ตัวผู้เอาประกันภัยเอง และแม้ในตัวบทจะไม่ได้ระบุไว้ให้ตัวแทนของผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่เปิดเผยความจริงด้วยก็ตาม แต่ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่า ใครก็ตามที่ได้รับมอบอำนาจอย่างถูกต้องให้กระทำการแทนผู้เอาประกันภัย (ตัวการ) ในส่วนที่เกี่ยวกับการติดต่อเขาทำสัญญาประกันภัย บุคคลซึ่งเป็นตัวแทนนั้นย่อมมีหน้าที่ต้องแถลงข้อความจริงให้ผู้รับประกันภัย หรือตัวแทนของผู้รับประกันภัยทราบด้วย เช่นเดียวกับตัวผู้เอาประกันภัยเอง

เหตุใดกฎหมายจึงบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวดูจะไม่เป็นปัญหา เป็นเรื่องที่สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย เพราะในการประกันวินาศภัย กฎหมายบังคับว่า ในกรมธรรม์ประกันภัยจะต้องระบุวัตถุประสงค์หรือตัวทรัพย์สินที่จะเอาประกันภัยไว้ และก็แน่นอนที่สุดผู้เอาประกันภัยย่อมเป็นบุคคลเดียวที่จะสามารถรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทรัพย์สินได้ดีกว่าใครอื่น แม้

จะไม่จำเป็นเสมอไปว่าผู้เอาประกันภัยจะต้องเป็นเจ้าของ หรือมีกรรมสิทธิ์ในวัตถุ
ที่นำมาประกันภัยก็ตาม แต่อย่างน้อยก็ต้องมีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้น ซึ่งผู้เอา-
ประกันภัยอาจจะเป็นผู้ครอบครองหรือใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินนั้นอยู่ก็ได้

ในตำรากฎหมายของอังกฤษ⁽²⁾ มีผู้ให้คำอธิบายถึงเหตุผล
และความจำเป็นที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องเปิดเผยความจริงไว้ว่า ไม่ว่าจะป็นสัญญา
ประกันภัยประเภทใด ก่อนทำสัญญาเป็นที่เห็นได้ชัดว่าฝ่ายที่ทราบข้อเท็จจริงทั้งหมด
ก็คือฝ่ายผู้เอาประกันภัย ทางด้านผู้รับประกันภัยนั้น ไม่รู้อะไรเกี่ยวกับสิ่งที่ตนจะ
รับประกันภัยมาก่อนเลย หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยดังได้กล่าวมานี้ มีการปฏิบัติ
ต่อ ๆ กันมาหลายศตวรรษแล้วในประเทศอังกฤษ

5.1.2 ข้อความจริงที่จะต้องเปิดเผย

กฎหมายไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865
บัญญัติไว้ชัดเจนพอสมควรว่า ข้อความชนิดใดประเภทใดที่จะต้องเปิดเผย สิ่ง
ที่กฎหมายต้องการให้ผู้เอาประกันภัยเปิดเผย คือ ข้อความจริงซึ่งถ้าผู้รับประกันภัย
ได้ทราบ จะเป็นเหตุให้ผู้รับประกันภัยเรียกเบี้ยประกันภัยให้สูงขึ้น หรืออาจจะไม่
ยอมรับทำสัญญาประกันภัยด้วยเลย โปรดสังเกตรูปตัวอย่างข้างล่างนี้

ตัวอย่างที่ 1 บ้านที่จะประกันอัคคีภัยแม้จะเป็นของผู้เอา-
ประกันภัย แต่ถาปรากฏว่าในขณะที่ติดต่อเข้าทำสัญญามีผู้อื่นเช่าอาศัยอยู่ และผู้เอา-
ประกันภัยมิได้แจ้งความจริงข้อนี้ให้ผู้รับประกันภัยทราบ เรียกได้ว่าเป็นการปกปิด
ข้อความจริงตามมาตราข้างตน

ตัวอย่างที่ 2 บ้านที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องการทำประกัน

(2) Sidney Preston and Raoul P. Colinvaux, The Law of Insurance-
Life, Accident, Fire, Liability, Motor Vehicle and Guarantee. (London :
Sweet & Maxwell, Ltd., 1950), p. 93

อัครีภัย สร้างแบบครึ่งตึกครึ่งไม้ แต่ไปบอกผู้รับประกันภัยว่าเป็นตึกทั้งหลัง เช่นนี้
ยอมเห็นได้ว่า อัครีภัยเบี้ยประกันภัยบ้านตึกตลอดหลังกับบ้านที่มีไม้ปนอยู่ด้วย ยอม
แตกต่างกันเป็นธรรมดา เรียกว่าเป็นการแถลงข้อความเท็จ

ทั้งสองตัวอย่างที่กล่าวมานี้ ถ้าผู้รับประกันภัยทราบความจริง
เสียก่อนรับประกันภัย ก็อาจจะเลือกปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ คือ เรียก
เบี้ยประกันภัยให้สูงขึ้น หรือปฏิเสธไม่ยอมรับประกันภัย

โดยนัยดังกล่าวจึงพึงเป็นยุติได้ว่า ผู้ที่ครอบครองบ้านกดี วัสดุ
ที่ใช้ในการก่อสร้างบ้านกดี เป็นข้อเท็จจริงที่นับว่าเป็นสาระสำคัญซึ่งผู้เอาประกันภัย
จะต้องแถลงให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ

มีปัญหาว่าแค่ไหนเพียงใดจึงจะถือว่าการปกปิดข้อความจริง
หรือการแถลงข้อความเท็จ อาจจะสูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้น
หรืออาจบอกปิดไม่ยอมทำสัญญา

ถ้าพิจารณาอย่างเผิน ๆ จะดูประหนึ่งว่า อยู่ในอำเภอใจของ
ผู้รับประกันภัยฝ่ายเดียว เพราะการที่เมื่อใดจะควรเรียกเบี้ยประกันภัยเพิ่ม หรือ
ปฏิเสธไม่ทำสัญญาประกันภัย ฝ่ายผู้รับประกันภัยเท่านั้นที่น่าจะรู้ดีกว่าใคร ถ้าถือ
หลักอย่างนี้ ผู้รับประกันภัยที่ไม่สุจริต หรือที่เห็นแต่ประโยชน์ฝ่ายตนอย่างเดียว
จะฉวยโอกาสเอาเปรียบผู้เอาประกันภัยได้ง่ายขึ้น ฉะนั้น เมื่อพิเคราะห์เหตุเจตนา-
กรรมแล้ว กฎหมายคงไม่ประสงค์ให้อยู่ในการพิจารณาวินิจฉัยของฝ่ายผู้รับประกันภัย
แต่ฝ่ายเดียว แต่คงจะประสงค์ให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยมากกว่า ว่าข้ออ้างของผู้รับ-
ประกันภัยที่ว่าข้อความอันอาจทำให้ตนเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้น หรือบอกปิดไม่ทำ
สัญญานั้น มีเหตุผลควรเชื่อเป็นความจริงได้อย่างไรหรือไม่⁽³⁾

(3) หลวงธรรมานุวัติกกร, คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย
บัญชีเดินสพัด ตัวเงิน ประกันภัย, (กรุงเทพมหานคร : ร้านกาญจนพิมพ์ดีด, 2477),

เหตุผลที่ศาลสมควรเชื่อฟังเป็นความจริงหรือไม่เพียงใดนั้น ในทางพิจารณาย่อมอาจทำได้ไม่ยากนัก การที่จะวางหลักเกณฑ์ชี้ชัดลงไปว่าจะกระทำไม่ได้ จำเป็นจะต้องพิเคราะห์ดูจากข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป กล่าวคือ ต้องพิจารณาวิญญูชนในฐานะผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยประกอบกันทั้งสองทาง และประการสุดท้ายจะต้องดูความสำคัญของข้อความจริงที่ไม่ยอมเปิดเผยหรือข้อความที่แถลงเท็จนั้นเองว่า จะกระทบกระเทือนการตัดสินใจของผู้รับประกันภัยมากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตาม เรื่องปกปิดข้อความจริงซึ่งจะต้องแถลงก็ดี หรือการแสดงความอันเป็นเท็จก็ดี ในทางปฏิบัติมักจะไม่เกิดปัญหาข้อทู่เถียงระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัยมากนัก ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อมีผู้ประสงค์จะทำสัญญาประกันภัย สิ่งทีผู้เอาประกันภัยจะต้องกระทำเป็นเบื้องต้น คือ กรอกข้อความในแบบสอบถาม ซึ่งบริษัทผู้รับประกันภัยเป็นผู้ออกแบบจัดทำไว้ กรอกเสร็จแล้วจะต้องส่งคืนบริษัท เอกสารดังกล่าวมีลักษณะเป็นคำเสนอเข้าทำสัญญา ถ้าฝ่ายผู้รับประกันภัยปฏิเสธ สัญญาไม่เกิด⁽⁴⁾

แบบสอบถามเช่นว่านี้เรียกว่า "คำขอเอาประกันภัย" (proposal form) ในคำขอเอาประกันภัยจะมีคำถามมากมายที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องตอบโดยละเอียด และยืนยันว่าคำตอบนั้นเป็นความจริง พร้อมทั้งยอมให้ถือว่าคำขอเอาประกันภัยเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาประกันภัยด้วย เท่านั้นยังไม่พอ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างกรมธรรม์ประกันภัยฉบับมาตรฐานที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่า การละเว้นแจ้งข้อความจริงก็ดี หรือแจ้งข้อความอันเป็นเท็จก็ดี ถ้าเป็นสาระสำคัญแล้ว จะทำให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิดชอบทีเดียว

(4) Robert Lowe, Commercial Law. (London : Sweet & Maxwell, Ltd., 1967), p. 386

อาจจะเป็นเพราะเหตุนี้กระมัง จึงเกิดหลักในการตีความข้อกำหนดในกรมธรรม์ประกันภัยว่า ในกรณีที่เป็นที่สงสัย ให้ตีความในทางที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เอาประกันภัย เหตุที่เกิดหลักการตีความเช่นนี้ คงเป็นเพราะว่าฝ่ายผู้รับประกันภัยเท่านั้นที่เป็นฝ่ายเขียนกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งไม่ต้องสงสัยว่า จะไม่เขียนไว้ในทางรักษาประโยชน์ของฝ่ายผู้รับประกันภัยมากกว่าฝ่ายผู้เอาประกันภัย นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติแม้ผู้เอาประกันภัยจะสามารถต่อรองเพิ่มเติม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดในกรมธรรม์บาง (โดยวิธีสลักหลังกรมธรรม์) ก็ตาม แต่ก็ไม่สู้จะประสบผลสำเร็จมากนัก เพราะปรากฏอยู่เสมอว่า ถ้าข้อกำหนดที่เพิ่มเติมหรือแก้ไขเป็นการเพิ่มประโยชน์ให้แก่ผู้เอาประกันภัยมากขึ้นเท่าใด เบี้ยประกันภัยก็ยอมสูงตามขึ้นไปด้วยเสมอ

กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นอังกฤษ อเมริกา หรือญี่ปุ่น จะไม่ระบุงไปให้แน่นอนว่า ข้อความที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องเปิดเผยใดแก่ขอความจริงอย่างไร ประการใด เพียงแต่กำหนดว่า ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องบอกกล่าวข้อความจริงซึ่งเป็นสาระสำคัญ (material facts) ให้ผู้รับประกันภัยทราบ โดยปล่อยให้เป็นที่หน้าที่ของศาลที่จะใช้ดุลพินิจเอาเองว่า แค่นั้นเพียงใดจึงควรถือว่าข้อความจริงที่ผู้เอาประกันภัยเปิดเผย หรือข้อความที่ผู้เอาประกันภัยแถลงเท็จนั้น เป็นสาระสำคัญถึงขนาดที่จะทำให้สัญญาประกันภัยไม่สมบูรณ์

อย่างไรก็ดี ก็ยังพอจะมีแนวทางที่จะช่วยให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยในเรื่องดังกล่าวได้ง่ายขึ้น ขอยกตัวอย่างให้เห็นว่า ในประเทศอังกฤษนั้น ผู้เอาประกันภัยไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อความจริง (5) ดังต่อไปนี้ให้ผู้รับประกันภัยทราบ (เว้นเสียแต่ว่าผู้รับประกันภัยจะเจาะจงเป็นพิเศษให้ผู้เอาประกันภัยเปิดเผย หรือ

(5) Sidney Preston and Raoul P. Colinvaux, op. cit., pp. 96-98

แจ้งให้ตนทราบ)

- ก. ขอเท็จจริงที่ผู้เอาประกันภัยไม่รู้
- ข. ขอเท็จจริงเกี่ยวกับการลดอัตราค่าการเสี่ยงภัย
- ค. ขอเท็จจริงที่ผู้รับประกันภัยรู้อยู่แล้ว หรือที่ควรจะ

ได้รู้ เช่น การเกิดขึ้นหรือมีอยู่ของสงคราม บทบัญญัติของกฎหมาย ฯลฯ

ง. ขอเท็จจริงที่ผู้รับประกันภัยไม่ต้องการ หรือไม่ตั้งใจที่จะทราบอีกต่อไป เช่น ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยละเว้นไม่กรอกข้อความลงในแบบสอบถามที่ปรากฏอยู่ในคำขอเอาประกันภัย ไม่ว่าจะ เป็นโดยจงใจหรือไม่ก็ตาม ซึ่งเมื่อผู้รับประกันภัยตรวจพบแล้ว ก็ได้สอบถามหรือซักไซ้ไล่เรียงอะไรจากผู้เอาประกันภัยอีก กรณีอย่างนี้ย่อมถือได้ว่า ผู้รับประกันภัยไม่ประสงค์ที่จะทราบ

เมื่อพิจารณาถ้อยคำในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 เทียบเคียงกับตัวอย่างกฎหมายอังกฤษที่อ้างมาข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่า กฎหมายของไทยบัญญัติไวกว้างกว่าเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เจาะจงระบุไว้ว่า ขอเท็จจริงชนิดใด ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องเปิดเผย ซึ่งได้แก่ขอเท็จจริงอันอาจสูงใจให้มีการเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นได้ประการหนึ่ง และขอเท็จจริงซึ่ง เมื่อผู้รับประกันภัยทราบแล้วจะบอกปิดไม่ยอมรับประกันภัยอีกประการหนึ่ง ส่วนของอังกฤษนั้น ระบุแต่เพียงกว้าง ๆ ว่า จะต้องเป็นขอเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญเท่านั้น ผู้เอาประกันภัยจึงจะมีหน้าที่ต้องเปิดเผย นับว่าไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายมีความคล่องตัวเท่าที่ควร

5.1.3 เวลาที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริง

ปัญหาว่าเมื่อใดผู้เอาประกันภัยจะต้องแถลงข้อความนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 ใช้นัยว่า "ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย...." โดยนัยนี้ย่อมเป็นที่เข้าใจได้ว่า การบอกกล่าวข้อความจริงหรือการเปิดเผยข้อความจริง จะต้องกระทำเสียในระยะเวลาใด ๆ ก่อนทำสัญญา

จนถึงเวลาทำสัญญา (6) ส่วนในกรณีที่มีการต่ออายุสัญญาประกันภัย ถ้าปรากฏว่ามีข้อความจริงใด ๆ ที่จำเป็นต้องเปิดเผยเพิ่มเติม ผู้เอาประกันภัยก็ต้องแจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบเพิ่มเติมด้วย หากมีการละเว้นจะทำให้การต่ออายุสัญญาประกันภัยไม่สมบูรณ์ได้ ปัญหาที่เคยมีคำพิพากษาฎีกาตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐานแล้ว แม้จะเป็นเรื่องประกันชีวิตก็อาจนำมาใช้เทียบเคียงได้ คือ คำพิพากษาฎีกาที่ 49/2501

"กรมธรรม์ประกันชีวิตขาดอายุ บริษัทต่ออายุให้เพราะผู้ถูกประกันชีวิตทำใบรับรองว่าสุขภาพดีเช่นเดิม แต่ความจริงผู้ถูกประกันชีวิตรู้อยู่ว่าป่วยเกี่ยวกับท้อง และสุขภาพไม่สมบูรณ์ เป็นการปกปิดความจริงอันควรต้องแจ้งให้บริษัททราบ บริษัทบอกกลางสัญญาซึ่งเป็นโมฆียะได้"

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่สัญญาประกันภัยได้เกิดขึ้นแล้ว แม้ผู้เอาประกันภัยจะได้รับความจริงอันใดเพิ่มเติมมาอีก ซึ่งแต่ก่อนนั้นมิได้รู้ ผู้เอาประกันภัยก็ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยทราบ (7) เพื่อให้เขาใจงายขอยกตัวอย่างในเรื่องประกันชีวิตดังนี้ ผู้เอาประกันภัยเป็นโรคหัวใจมาก่อนทำสัญญาประกันชีวิต แต่เพิ่งจะมาทราบความจริงข้อนี้ เมื่อได้ทำสัญญาประกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว อย่างนี้ผู้เอาประกันภัยจะไม่แจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบก็ได้

สำหรับกฎหมายอังกฤษ (8) นั้น มีหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อความจริงไว้เช่นเดียวกับของไทย คือ จะต้องบอกกล่าวเสียก่อนหรืออย่างช้าในเวลาทำสัญญาประกันภัยนั่นเอง

(6) จิตติ ติงคภักดิ์, คำสอนชั้นปริญญาตรีกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ประกันภัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธินการพิมพ์, 2516), หน้า 47

(7) เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

(8) Sidney Preston and Raoul P. Colinvaux, op. cit., p. 96

5.1.4 ผลของการไม่เปิดเผยข้อความจริง

ประเด็นนี้ดูจะไม่มีข้อยุ่งยาก เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ชัดเจน คือ เมื่อปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยไม่เปิดเผยข้อความจริง ซึ่งอาจจะได้ใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิดไม่ทำสัญญาด้วย สัญญาประกันภัยย่อมเป็นโมฆียะ

การเป็นโมฆียกรรมของสัญญาประกันภัยก็มีความหมายเช่นเดียวกับโมฆียกรรมในกรณีอื่น ๆ กล่าวคือ บุคคลตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 137 ย่อมมีสิทธิบอกกลางสัญญาได้ เมื่อบอกกลางแล้วจะเกิดผลประการใดจะไม่กล่าวในที่นี้ เพราะกฎหมายได้บัญญัติไว้โดยละเอียดแล้วในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตั้งแต่มาตรา 137 ถึงมาตรา 143

อย่างไรก็ตาม การบอกกลางโมฆียกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 วรรคสองนั้นปรากฏว่า ระยะเวลาการบอกกลางแตกต่างไปจากการบอกกลางโมฆียกรรมในเรื่องทั่วไป ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 143 กล่าวคือ สัญญาประกันภัยที่เป็นโมฆียะตามมาตรา 865 จะต้องบอกกลางเสียภายในกำหนดหนึ่งเดือน นับแต่วันที่ผู้รับประกันภัยทราบมูลอันจะบอกกลางได้ หรือภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันทำสัญญา ซึ่งจะเห็นได้ว่าระยะเวลาการบอกกลางในกรณีนี้ สั้นกว่ากรณีบอกกลางโมฆียกรรมในกรณีปกติ คือ สามารถกระทำได้ภายในเวลาหนึ่งปีนับแต่เวลาที่อาจจะให้สัตยาบันได้ หรือภายในสิบปีนับแต่เมื่อได้ทำโมฆียกรรมนั้น ๆ

มีข้อน่าสังเกตว่า ในกรณีที่ผู้รับประกันภัยมีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศ อาจแต่งตั้งให้ตัวแทนในประเทศดำเนินการเกี่ยวกับการรับประกันภัยได้ รวมตลอดถึงการบอกกลางสัญญาประกันภัยซึ่งตกเป็นโมฆะด้วย ทั้งนี้ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 560/2477 วินิจฉัยว่า

"สัญญาประกันภัยที่เป็นโมฆียกรรมตามมาตรา 865 นั้น เมื่อผู้รับประกันภัยทราบมูลอันควรจะบอกกลางแล้ว แต่มิได้บอกกลางภายหลัง

ใน 1 เดือน ท่านว่าสัญญาแนบยอมบริบูรณ์อยู่

บริษัทรับประกันภัยในต่างประเทศตั้งตัวแทนในกรุงเทพฯ และบรรดากิจการทั้งหลายของผู้รับประกันภัยก็ติดต่อกับตัวแทนทั้งสิ้น ดังนี้ ต้องถือว่าตัวแทนนั้นเป็นเสมือนบริษัทรับประกันภัยในกรุงเทพฯ และการบอกกล่าวสัญญาซึ่งเป็นโมฆียกรรมตามมาตรา 865 อยู่ในอำนาจของตัวแทนซึ่งตัวการต้องรับผิดชอบ"

อย่างไรก็ดี เรื่องตั้งตัวแทนดำเนินการแทนตั้งอ้างข้างต้น ไม่อาจกระทำได้อีกต่อไปแล้ว คือว่าในปัจจุบันหากบริษัทรับประกันภัยในต่างประเทศประสงค์จะดำเนินธุรกิจประกันภัยในประเทศไทย จะต้องมาตั้งเป็นบริษัทจำกัดตามกฎหมายไทย หรือขอตั้งเป็นสาขาของบริษัทรับประกันภัยต่างประเทศ⁽⁹⁾

สัญญาประกันภัยที่ตกเป็นโมฆียะ เพราะเหตุที่มีการปกปิดข้อความจริงนี้ มีข้อที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับการบอกกล่าวอีกประการหนึ่งคือว่า ผู้รับประกันภัยจะต้องบอกกล่าวแก่ใครเนื่องจากมาตรา 865 มิได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 140 คือจะต้องบอกกล่าวต่อผู้เอาประกันภัย เพราะเป็นคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแห่งโมฆียกรรม ซึ่งเป็นบุคคลมีตัวกำหนดแน่นอน

ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยตาย ศาลฎีกาก็เคยวินิจฉัยไว้แล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1675/2500 และที่ 49/2501) ว่า ผู้รับประกันภัยยอมบอกกล่าวต่อผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากการประกันภัยได้

อย่างไรก็ดี การหลงลืมเปิดเผยข้อความจริงในเรื่องเล็กน้อย ๆ ที่ไม่มีความสำคัญ ก็ไม่ทำให้สัญญาประกันภัยตกเป็นโมฆียะไปด้วย โปรดสังเกตจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 715/2513 ซึ่งวินิจฉัยว่า

(9) พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2510 มาตรา 6 และมาตรา 7

"... โรคไล่เลื่อนมิใช่โรคอันตรายร้ายแรง เมื่อผ่าตัดแล้วอาจหายได้ การที่ผู้เอาประกันภัยมิได้แจ้งเรื่องที่เคยเป็นโรคนี้ และได้รับการผ่าตัดมาก่อนให้ทราบ ยังไม่ถึงขนาดจะอนุมานเอาได้ว่า ถ้าแจ้งเช่นนั้นผู้รับประกันภัยจะบอกปิดไม่ทำสัญญา หรือเรียกเบี้ยประกันภัยให้สูงขึ้น ไม่ทำให้สัญญาประกันภัยเป็นโมฆียะ"

สำหรับคำพิพากษาฎีกาที่วินิจฉัยเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อความจริงตามสัญญาประกันวินาศภัยนั้น ยังไม่ปรากฏ แต่ในเรื่องประกันชีวิตมีอยู่หลายครั้งด้วยกัน ซึ่งพอจะยึดถือเป็นแนวทางทำความเข้าใจได้ เพราะหลักเกณฑ์ในการเปิดเผยข้อความจริงในสัญญาประกันชีวิตกับสัญญาประกันวินาศภัยไม่มีอะไรแตกต่างกัน

ผู้เอาประกันภัยจะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงเช่นใดนั้น มีคำพิพากษาฎีกาดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1675/2500 "การปกปิดความจริงในเรื่องอาชีพของผู้เอาประกันภัย เรื่องการชำระเบี้ยประกันภัย หรือเรื่องที่คุณเอาประกันภัยได้เอาประกันชีวิตไว้ก่อนแล้ว ถือว่าเป็นการปกปิดข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญ"

คำพิพากษาฎีกาที่ 49/2501 "กรมธรรม์ประกันชีวิตขาดอายุบริษัทต่ออายุให้เพราะผู้ประกันชีวิตทำใบรับรองว่าสุขภาพดีเช่นเดิม แต่ความจริงผู้เอาประกันชีวิตรู้อยู่ว่าป่วยเกี่ยวกับท้องและสุขภาพไม่สมบูรณ์ เป็นการปกปิดความจริงอันควรต้องแจ้งให้ทราบ สัญญาต่ออายุเป็นโมฆียะ"

คำพิพากษาฎีกาที่ 355/2505 "เคยเข้าโรงพยาบาลเพื่อรักษาโรคมะเร็งในเม็ดโลหิตขาวซึ่งไม่มีทางหาย ไม่แจ้งให้ผู้รับประกันชีวิตทราบยอมเป็นโมฆียะ"

ปัญหาที่ควรพิจารณาต่อไปก็คือ การแถลงข้อความเท็จหรือการปกปิดข้อความจริงเพื่อให้ผู้รับประกันภัยทำสัญญาด้วยนี้ จะเป็นละเมิด ซึ่งจะเป็น

เหตุให้ผู้รับประกันภัยเรียกค่าเสียหายได้หรือไม่ หรือว่าเป็นแต่เพียงกลฉ้อฉลเท่านั้น ปัญหา นี้ น่าจะศึกษาได้จากคำพิพากษาฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 525/2511 "การที่ผู้เอาประกันภัย แสดงข้อความเท็จ เพื่อให้ผู้รับประกันภัยทำสัญญาประกันภัยด้วยไม่เป็นที่ระมัดระวัง เป็นเพียงกลฉ้อฉลเท่านั้น ฉะนั้น เมื่อผู้เอาประกันภัยแสดงเหตุเท็จ เพื่อขอรับเงินค่าประกันภัย และผู้รับประกันภัยเสียค่าจ้างในการสืบหาความจริงไป เงินค่าจ้างนี้จึงไม่ใช่ผลเสียหายโดยตรงจากการกระทำของผู้เอาประกันภัย"

คำพิพากษาฎีกาข้างบนนี้ระบุแต่เพียงว่า การแสดงข้อความเท็จของผู้เอาประกันภัยเป็นกลฉ้อฉล จึงทำให้เกิดปัญหาว่า การปกปิดข้อความจริงของผู้เอาประกันภัยจะเป็นกลฉ้อฉลด้วยหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า การทำกลฉ้อฉลอาจกระทำได้ทั้งสองทาง คือ แสดงข้อความเท็จอย่างหนึ่ง และปกปิดข้อความจริงซึ่งตามปกติควรจะต้องเปิดเผยให้คู่กรณีทราบอีกอย่างหนึ่ง ฉะนั้น จึงเป็นที่แน่นอนว่า การปกปิดข้อความจริงของผู้เอาประกันภัยย่อมเป็นกลฉ้อฉลด้วยกัน เพื่อสนับสนุนเหตุผลของผู้เขียน โปรดพิจารณาถ้อยคำที่ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 124 ซึ่งบัญญัติว่า "ในนิติกรรมสองฝ่าย การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจนิ่งเสียไม่ไขข้อความจริง หรือซ่อนคุณสมบัติอันใดอันหนึ่งอันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิไดรรู้ ท่านถือว่าเป็นกลฉ้อฉล หากพิสูจน์ได้ว่า ถ้ามิไดรรู้เสียเช่นนั้น นิติกรรมอันนั้นก็จะมิได้ทำขึ้นเลย"

หลักกฎหมายของฝรั่งเศสมีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงกับของไทย และแตกต่างกับของไทย ในส่วนที่คล้ายคลึงกันก็คือ กฎหมายฝรั่งเศสถือว่า การปกปิดข้อความจริงเป็นกลฉ้อฉล (แต่ทั้งนี้กฎหมายฝรั่งเศสก็มีข้อยกเว้นไว้ กล่าวคือ ในบางกรณีการปกปิดข้อความจริงไม่เป็นกลฉ้อฉล⁽¹⁰⁾ ซึ่งได้แก่กรณีที่มีการปกปิดข้อ

(10) Marcel Planiol and George Ripert, Treatise on the Civil Law, Vol. II, Part 2. (Louisiana State Law Institute, 1939), p. 250

ความจริงนั้น ได้กระทำไปโดยสุจริต (in good faith) แต่ถึงกระนั้นก็ตาม สัญญา
 ประกันภัยที่มีการปกปิดข้อความจริงโดยสุจริตก็ไม่สมบูรณ์เช่นเดียวกัน)

ส่วนที่ต่างกันนั้นก็คือ ถ้าการปกปิดข้อความจริงของผู้เอา-
 ประกันภัยเกิดขึ้นโดยมิได้ตั้งใจ (โดยสุจริต) และความปรากฏแก่ผู้รับประกันภัย
 หลังเกิดวินาศภัยแล้วก็ตาม ผู้รับประกันภัยจะบอกกลางสัญญาไม่ได้ ทางแก้ของฝ่าย
 ผู้รับประกันภัยที่อาจจะทำได้คือ ผู้รับประกันภัยมีสิทธิลดค่าสินไหมทดแทนที่จะต้อง
 จ่ายให้แก่ผู้เอาประกันภัยลงตามส่วน โดยลดลงเป็นสัดส่วนกับจำนวนเบี้ยประกันภัย
 ซึ่งผู้เอาประกันภัยจะต้องเสีย หากไม่มีการปกปิดข้อความจริงเกิดขึ้น กลับกันถ้า
 เป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยรู้อยู่แล้ว ยังขึ้นปกปิดข้อความจริง (กลฉ้อฉล) ผู้รับประกัน-
 ภัยย่อมบอกกลางสัญญานั้นเสียได้⁽¹¹⁾

สำหรับกฎหมายของสหภาพโซเวียต มีข้อแตกต่างกับประเทศ
 อื่นเป็นอันมาก คือ⁽¹²⁾ ถ้าความปรากฏแก่ผู้รับประกันภัยว่า ผู้เอาประกันภัยปก
 ปิดข้อความจริงหรือแสดงหลักฐานเท็จ ผู้รับประกันภัยจะบอกกลางสัญญาประกันภัยนั้น
 ด้วยตนเองไม่ได้ แต่จะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนสัญญานั้น
 การนำคดีขึ้นสู่ศาลในกรณีนี้ ผู้รับประกันภัยจะกระทำเสียก่อนหรือภายหลังเกิดวินาศ-
 ภัยก็ได้ แต่ถ้าวินาศภัยได้รู้อันถูกต้องก่อนเกิดวินาศภัย
 แล้ว ผู้รับประกันภัยจะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อให้มีคำสั่งเพิกถอนเสียภายในเวลา
 สองสัปดาห์ นับแต่วันที่ทราบข้อความจริง มิฉะนั้นคดีจะขาดอายุความ

(11) Edwin R.S. Seligman and Alvin Johnson, Encyclopaedia of
 Social Sciences, Vol. VIII. (New York : The Macmillan Co., 1962),
 p. 108

(12) Vladimir Gsovski, Soviet Civil Law : Private Rights and Their
 Background Under the Soviet Regime, Vol. II. (Ann Arbor : University of
 Michigan Law School, 1949), p. 197

อนึ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 นี้ มิได้กำหนดหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในการใช้ความระมัดระวังในการเปิดเผยข้อความจริง หรือแถลงข้อความเท็จ แต่เป็นที่เข้าใจได้ว่า การไม่เปิดเผยข้อความจริง หรือแถลงข้อความที่เป็นเท็จอันจะทำให้ผู้เอาประกันภัยได้รับผลร้าย คือ สัญญาตกเป็นโมฆียะนั้น จะต้องเป็นการจงใจเปิดเผย หรือจงใจแถลงเท็จเท่านั้น (กฎหมายใช้คำว่า "รู้อยู่แล้ว" ทั้งสองแห่ง) ไม่นับความถึงการที่ผู้เอาประกันภัยแถลงเท็จโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งนับว่าแตกต่างกับประมวลกฎหมายพาณิชย์ที่บัญญัติมาตรา 399 ทวิ ซึ่งให้หมายความรวมถึงการกระทำโดยประมาทอย่างร้ายแรงด้วย (13)

สำหรับกฎหมายฝรั่ง แคล้กับบัญญัติไว้คล้ายคลึงกับของญี่ปุ่น คือ ผู้รับประกันภัยมีสิทธิบอกกล่าวได้ แม้ว่าการปกปิดข้อความจริง (non-disclosure) นั้น จะเกิดขึ้นมิใช่โดยเจตนาก็ตาม

ส่วนกฎหมายของเยอรมันกลับเหมือนกับของไทย คือ จะต้องปรากฏว่าการปกปิดข้อความจริงของผู้เอาประกันภัยจะต้องเป็นไปโดยตั้งใจ ผู้รับประกันภัยจึงจะบอกกล่าวโมฆียกรรมได้ (14)

5.1.5 ความรู้ของผู้รับประกันภัยหรือตัวแทนของผู้รับประกันภัย

หลักกฎหมายไทย

ข้อพิจารณาเรื่องความรู้ขอความจริงของฝ่ายผู้รับประกันภัยหรือตัวแทนของตน (ทั้ง ๆ ที่อีกฝ่ายหนึ่งปกปิดหรือแถลงเท็จ) นี้ มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 866 เป็นข้อยกเว้นของมาตรา 865 ที่ว่าเป็นข้อยกเว้นนั้นก็คือ โดยปกติถ้าฝ่ายผู้เอาประกันภัยปกปิดข้อความจริง หรือ

(13) จิตติ ตึงคัมภีร์, เรื่องเดิม, หน้า 53

(14) Edwin R.S. Seligman and Alvin Johnson, loc. cit.

แถลงขอความเป็นเท็จ จะมีผลให้สัญญาประกันภัยไม่สมบูรณ์ คือ ตกเป็นโมฆียะ แต่บทบัญญัติในมาตรา 866 เป็นเรื่องที่ว่า เมื่อผู้เอาประกันภัยจะได้ออกปิดข้อความจริงหรือแถลงขอความเป็นเท็จก็ตาม ถ้าหากว่าผู้รับประกันภัยรู้ขอความจริงเสียแล้ว กล่าวคือ รู้ว่าผู้เอาประกันภัยยังปกปิดข้อความจริงบางอย่างที่ผู้รับประกันภัยต้องการทราบ หรือรู้ว่าข้อความที่ผู้เอาประกันภัยแถลงมานั้นเป็นเท็จ ก็ไม่ทำให้สัญญาประกันภัยเสียไป คือ มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย

การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ นับว่ามีเหตุผลอยู่มาก เพราะเมื่อผู้รับประกันภัยทราบความจริงทุกอย่างที่ตนต้องการก่อนตกลงใจทำสัญญา ก็เท่ากับว่าผู้รับประกันภัยมีข้อมูลครบถ้วนว่า การเสี่ยงภัยมีมากน้อยเพียงใด อัตราเบี้ยประกันภัยที่จะเรียกเก็บควรสูงต่ำอย่างไร ถ้าเห็นว่าการเสี่ยงภัยอยู่ในเกณฑ์สูงมาก ก็มีโอกาสเต็มที่จะไม่ยอมทำสัญญาด้วยดี แต่ถ้ายังสมัครใจเขาทำสัญญากับผู้เอาประกันภัยอยู่อีก ก็เป็นการสมควรแล้วที่ผู้รับประกันภัยจะอ้างการปกปิดข้อความจริง หรือการแถลงขอความเป็นเท็จมาเป็นประโยชน์แก่ตนในภายหลังไม่ได้

บัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 866 แยกแยะความรู้ออกเท็จจริงของผู้รับประกันภัยไว้สองประการ ประการแรกเป็นเรื่องที่ผู้รับประกันภัยรู้อะไร ๆ มาเองตามปกติรวมถึงตัวแทนของตนเป็นฝ่ายรู้ออกด้วย ซึ่งจะได้พิจารณาต่อไป และประการที่สองแม้ตามความเป็นจริงผู้รับประกันภัยมิได้รู้อะไรก็ตาม แต่ถ้าหากว่ามีการใช้ความระมัดระวังอย่างคนปกติสามัญ (วิญญูชน) สักเล็กน้อย จะสามารถทราบข้อเท็จจริงได้แล้ว ก็ย่อมมีผลเช่นเดียวกับประการแรก คือ สัญญาประกันภัยสมบูรณ์

ในประการแรกไม่เป็นปัญหา สามารถเข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ไม่ยาก แต่ในประการหลังที่กฎหมายไม่ยอมให้ผู้รับประกันภัยยกความไม่รู้ของตนมาเป็นข้อแก้ตัว เพราะเกรงว่าผู้รับประกันภัยที่ไม่สุจริตจะยกมาเป็นข้ออ้างได้เสมอว่า สัญญาประกันภัยตกเป็นโมฆียะ ซึ่งไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายตรงข้าม คือผู้เอาประกันภัย

ผิดของตัวการต่อบุคคลภายนอก เรื่องตัวแทนเขิด และเรื่องตัวแทนกระทำเกินอำนาจ แต่มีมูลเหตุที่บุคคลภายนอกควรเชื่อถือได้ว่าอยู่ในขอบอำนาจ เมื่อพิจารณาแล้วก็จะเห็นได้ว่า ผู้รับประกันภัยย่อมจะต้องมีความผูกพันต่อผู้เอาประกันภัยในกิจการทั้งหลายที่ตัวแทนได้กระทำลงไป ฉะนั้น ข้อความทั้งหลายที่ผู้เอาประกันภัยได้แจ้งให้ตัวแทนของผู้รับประกันภัยทราบ ย่อมถือได้ว่าตัวการคือผู้รับประกันภัยต้องรูด้วย ทั้งนี้ รวมตลอดถึงการที่ ถ้าตัวแทนได้รู้ว่าข้อความที่ผู้เอาประกันภัยแถลงนั้นเป็นความเท็จ หรือถ้าตัวแทนของผู้รับประกันภัยควรจะไดรูประการใด ก็ต้องถือว่าผู้รับประกันภัยได้รูหรือควรจะไดรูเช่นนั้นด้วย (16)

ปัญหาเรื่องความรูของตัวแทนของผู้รับประกันภัยจะผูกพันผู้รับประกันภัยเพียงใด ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้แล้วดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 584-585/2472 วินิจฉัยว่า "ผู้เอาประกันภัยได้บอกแก่ผู้แทนของผู้รับประกันภัยทราบแล้วว่า โรงสีที่ตนจะขอเอาประกันวินาศภัยได้ให้ผู้อื่นเช่าทำอยู่ ผู้รับประกันภัยจะมาอ้างภายหลังว่า ผู้เอาประกันภัยไม่เปิดเผยความข้อนี้ สัญญาประกันภัยจึงเป็นโมฆียะตามมาตรา 865 อาจไม่ได้"

ต่อมามีคำพิพากษาฎีกาที่ 505/2508 วินิจฉัยว่า "ผู้จัดการสาขาของบริษัทรับประกันชีวิตมีหน้าที่หาผู้ที่เอาประกัน และดำเนินการเบื้องต้น คือ สอบสวนผู้ที่เอาประกัน แล้วทำรายงานเสนอสำนักงานใหญ่ของบริษัท ไม่ใช่ตัวแทนของบริษัทในการทำกรรมธรรมประกันชีวิต การที่ผู้จัดการสาขารู้ความจริงว่าผู้เอาประกันชีวิตเป็นโรคมะเร็งปากมดลูก จะถือว่าบริษัทผู้รับประกันภัยต้องรูความจริงดังกล่าวด้วยไม่ได้"

คำพิพากษาฎีกาฉบับหลังเป็นที่สนใจมาก เพราะคล้าย ๆ กับให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันภัยน้อยเกินไป แต่ความจริงเป็นการวินิจฉัยเรื่อง

ขอบเขตอำนาจของตัวแทนว่ามีมากน้อยเพียงใด แต่ปรากฏในคดีนี้ว่า ข้อความจริงที่รู้มานอกหน้าที่การเป็นตัวแทน (ได้รับมอบอำนาจแต่เพียงสอบสวนผู้เอาประกันภัยในเบื้องต้น ไม่มีอำนาจในการทำสัญญาแทนบริษัท) ฉะนั้น จะถือว่าผู้รับประกันภัยรู้ถึงข้อความจริงนั้นด้วยไม่ได้⁽¹⁷⁾ ฉะนั้น หลักเรื่องความรู้ของตัวแทนที่ถือว่ากระทบกระเทือนตัวการด้วย จึงยังไม่ถูก

ปัญหาว่าข้อความจริงทั้งหลายที่ตัวแทนได้ทราบมาจากผู้เอาประกันภัยว่าจะผูกพันผู้รับประกันภัยเพียงใดนั้น นักนิติศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงของฝรั่งเศสท่านหนึ่ง⁽¹⁸⁾ ได้อธิบายไว้ว่า ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงว่าตัวแทนของผู้รับประกันภัยได้เคยไปตรวจสอบยังสถานที่ซึ่งจะเอาประกันภัย (ประกันอัคคีภัย) แล้วเช่นนั้น เมื่อเกิดวินาศภัยขึ้น ย่อมเป็นการยากที่ผู้รับประกันภัยจะปฏิเสธการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย

5.2 ชำระเบี้ยประกันภัย

การชำระเบี้ยประกันภัยเป็นการกระทำตอบแทนการเสี่ยงภัยให้แก่ฝ่ายผู้รับประกันภัย และโดยนัยแห่งมาตรา 369 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถ้าผู้เอาประกันภัยยังไม่ได้ชำระเบี้ยประกันภัยตามกำหนด ผู้เอาประกันภัยก็จะมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ถ้าชำระค่าสินไหมทดแทนไปแล้ว ผู้รับประกันภัยก็เรียกคืนได้ ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 1114/2512

"เงื่อนไขแบบกรมธรรม์สัญญาประกันภัยมีว่า "กรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ต้องชำระเบี้ยประกันภัยให้กับบริษัทครบอายุ 1 ปี แต่ทางบริษัทอนุโลมให้ผ่อนชำระเบี้ยประกันภัยได้ ทั้งนี้ ต้องชำระเบี้ยประกันภัยทุก ๆ

(17) จิตติ ติงคัมภีร์, เรื่องเดิม, หน้า 50

(18) Marcel Planiol and George Ripert, loc. cit.

งวด โดยไม่มีการพักกรมธรรม์ หากผู้เอาประกันภัยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนี้ ผู้เอาประกันภัยยินดีจะให้เรียกชำระเงินค่าเคลม ซึ่งบริษัทได้จ่ายไปนั้นทั้งหมด" นั้น เป็นการทำสัญญาประกันภัยมีกำหนด 1 ปี จำเลยส่งเบี้ยประกันภัยเพียง 29 งวด ไม่ได้ส่งจนครบอายุ 1 ปี จำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญา จึงต้องรับผิดชอบเงินค่าเคลมที่บริษัทโจทก์จ่ายไปตามเงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันภัย"

หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในการชำระเบี้ยประกันภัย พอจะแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

5.2.1 วิธีชำระเบี้ยประกันภัย

หลักทั่วไปตามกฎหมายไทย

ตามกฎหมายไทยมิได้ระบุไว้ แต่ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่า ผู้เอาประกันภัยต้องจ่ายเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัยเป็นเงินสด เพราะในกรมธรรม์ก็ระบุไว้อย่างชัดเจนเป็นจำนวนเงินอยู่แล้ว

ปัญหาที่น่าคิดต่อไปมีว่า ถ้าผู้เอาประกันภัยต้องการชำระเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัยโดยวิธีอื่นแทนการชำระด้วยเงินสด จะมีทางทำได้หรือไม่ เรื่องนี้เห็นว่า ถ้าผู้รับประกันภัยยินยอมด้วยก็ย่อมทำได้ ทั้งนี้ โดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 321 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้โดยวิธีอื่นแทนการชำระหนี้ที่ตกลงกันได้ ท่านว่าหนี้นั้นก็เป็นการรับชำระหนี้ไป"

การชำระเบี้ยประกันภัยนั้นแล้วแต่คู่สัญญา คือ ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยจะต้องตกลงกัน จะตกลงส่งเป็นงวด ๆ หรือครั้งเดียวก็ได้⁽¹⁹⁾

(19) บัญญัติ สู่ชีวะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยประกันภัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517) หน้า 18

สำหรับสถานที่ที่ผู้เอาประกันภัยจะชำระเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัยนั้น มิได้มีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการประกันภัย หรือในกรมธรรม์ประกันภัย ในทางปฏิบัติผู้รับประกันภัยมักจะส่งตัวแทนไปเรียกเก็บจากผู้เอาประกันภัย อย่างไรก็ตามถ้ามิได้มีการตกลงไว้เป็นอย่างอื่น ก็คงต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 324 ซึ่งระบุให้ชำระ ณ สถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้

หลักกฎหมายต่างประเทศ

หลักกฎหมายอังกฤษ

สำหรับกฎหมายของประเทศอังกฤษก็ทำนองเดียวกันกับหลักกฎหมายของไทย กล่าวคือ ถ้าคู่สัญญาตกลงกันที่จะให้ชำระเบี้ยประกันภัยด้วยวิธีอื่นแทนการชำระด้วยเงิน ก็สามารถกระทำได้นอกจากนี้ กฎหมายอังกฤษยังบัญญัติไว้เป็นพิเศษด้วยว่า ในกรณีที่ไม่มีข้อความในข้อตกลงกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ถ้าผู้เอาประกันภัยได้ชำระเบี้ยประกันภัยโดยวิธีอื่นตามที่ตกลงกันไว้ในวันใด ให้ถือว่าวันนั้นเป็นวันที่ผู้รับประกันภัยได้รับชำระเบี้ยประกันภัยแล้ว เป็นมูลค่าเท่ากับจำนวนเบี้ยประกันภัยหากจะต้องชำระด้วยเงิน แม้จะปรากฏในที่สุดว่าผู้รับประกันภัยได้รับเบี้ยประกันภัยเป็นเงินสดในวันอื่น ก็ไม่เป็นข้อสำคัญ (20)

เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ขอยกตัวอย่างคำพิพากษาของศาลอังกฤษมาให้เห็นดังต่อไปนี้ (21)

ในกรณีที่บริษัทรับประกันภัยส่งบริษัทต่างฝ่ายต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการรับประกันต่อ (reinsurance) จากสัญญาประกันภัยที่แต่ละฝ่ายได้ทำ

(20) A.W. Baker Welford and W.W. Otter-Barry, The Law relating to Fire Insurance, (London : Butterworth & Co., 1921), p. 187

(21) คดี Prince of Wales Life Assurance Co., v Harding, 1858, E.B. & E. 183 (Life Assurance)

ไว้กับลูกค้าของตน ในการทำเป็นกิจการเช่นว่านี้ แต่ละบริษัทก็มีหน้าที่ต้องชำระ เบี้ยประกันภัยให้แก่กันเมื่อถึงกำหนดชำระ โดยวิธีออกใบรับเงินเป็นคราว ๆ แทน การชำระด้วยเงินทุกครั้งไป นาน ๆ จึงจะมีการคิดบัญชีกันสักครั้งเพื่อทราบว่า ฝ่ายใดเป็นลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ ในกรณีเช่นนี้ ตามคำวินิจฉัยของศาลถือว่ามี การชำระ เบี้ยประกันภัยให้แก่กันแล้วในวันที่มีการส่งมอบใบเสร็จรับเงินนั่นเอง

หลักกฎหมายอเมริกัน

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกัน จะชำระ ด้วยเงินสดหรือโดยวิธีอื่นก็ได้ เป็นต้นว่า ชำระเบี้ยประกันภัยโดยให้ตัวสัญญาใช้ เงิน (promissory note) และมีบ่อยครั้งที่ตัวแทนของผู้รับประกันภัยเปิดโอกาสให้ผู้ เอาประกันภัยใช้สินเชื่อได้⁽²²⁾ (credit) และในสองกรณีหลังนี้ แม้ผู้รับประกันภัย จะไม่ได้รับเงินในทันทีทันใด สัญญาประกันวินาศภัยก็มีผลบังคับใช้โดยสมบูรณ์ตลอด ไปตราบเท่าที่ยังไม่มีการบอกเลิกสัญญา

หลักกฎหมายสหภาพโซเวียต⁽²³⁾

ผู้เอาประกันภัยจะต้องชำระเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัย ณ เวลา และสถานที่ซึ่งได้ตกลงกัน

เว้นแต่จะไดตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญาประกันภัย สัญญา ประกันภัยจะยังไม่ผลบังคับจนกว่าผู้เอาประกันภัยจะได้ชำระเบี้ยประกันภัย เรียบ รอยแล้ว

นอกจากนี้กฎหมายสหภาพโซเวียตยังให้อำนาจผู้รับประกันภัยที่

(22) Robert Riegel and Jerome S. Miller, Insurance Principles and Practices, p. 436

(23) Vladimir Gsovski, op. cit., p. 199

จะเรียกดอกเบี้ยได้ในอัตราที่กฎหมายกำหนด สำหรับเบี้ยประกันภัยส่วนที่ชำระล่าช้า
 เอาจากผู้เอาประกันภัยได้อีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม คู่กรณีอาจทำความตกลงกันไว้
 เป็นอย่างอื่นได้ และเมื่อตกลงกันไว้เป็นประการใดแล้ว ก็ไม่ต้องนำหลักกฎหมายใน
 เรื่องคิดดอกเบี้ยมาบังคับอีกต่อไป

สรุปหลักกฎหมายไทยและหลักกฎหมายต่างประเทศ ส่วนใหญ่
 กำหนดวิธีการชำระเบี้ยประกันไว้คล้ายคลึงกัน คือ โดยปกติชำระเป็นเงิน แต่คู่
 สันนิษฐานคือผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยอาจตกลงกันให้ชำระเบี้ยประกันภัยด้วย
 วิธีอื่นแทนการชำระด้วยเงินก็ได้ สำหรับหลักกฎหมายสหภาพโซเวียตมีข้อกำหนด
 แตกต่างไปอีกคือ ให้อำนาจผู้รับประกันภัยที่จะเรียกดอกเบี้ยในอัตราที่กฎหมาย
 กำหนดจากผู้เอาประกันภัย ในกรณีชำระเบี้ยประกันภัยล่าช้า อย่างไรก็ตาม คู่สันนิษฐาน
 อาจทำความตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นคือ ไม่ต้องนำหลักกฎหมายในเรื่องการคิด
 ดอกเบี้ยมาใช้บังคับก็ได้

5.2.2 ข้อสันนิษฐานของกฎหมายเกี่ยวกับการชำระเบี้ยประกันภัย

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า กิจการประกันภัยเป็นกิจการค้าที่
 กระทบกระเทือนถึงความปลอดภัย และความผาสุกของประชาชน และปรากฏ
 หลักฐานในอดีตว่า ผู้รับประกันภัยมักจะเอาไรต์เอาเปรียบผู้เอาประกันภัยในเกือบ
 ทุก ๆ ทาง ด้วยเหตุนี้เองรัฐบาลไทยจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องหามาตรการ
 เพื่อที่จะควบคุมการดำเนินกิจการของบริษัทผู้รับประกันภัยให้ดำเนินไปโดยเรียบ
 รอย และป้องกันการเอาไรต์เอาเปรียบจากผู้รับประกันภัย มาตรการเช่นนี้ได้
 มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2510 ซึ่งภายใต้บทบัญญัติใน
 กฎหมายฉบับนี้ ได้กำหนดวิธีการควบคุมบริษัทผู้รับประกันภัยไว้หลายประการด้วยกัน

ในส่วนของที่เกี่ยวกับเบี้ยประกันภัยก็มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครอง
 ผู้เอาประกันภัยไว้ด้วยในมาตรา 60 ซึ่งมีใจความว่า

"ในกรณีที่บริษัทได้ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยแก่ผู้เอา
 ประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัยนั้นแล้วก็ดี หรือ

ได้ส่งมอบแก่นายหน้าประกันวินาศภัยเพื่อส่งมอบแก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยตามกรมธรรม์ประกันภัยนั้นก็ดี ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้เอาประกันภัยรายนั้นได้ชำระเบี้ยประกันแก่บริษัทแล้ว"

ตามบทบัญญัติข้างต้นไม่ใช่อันนิษฐานเด็ดขาด ฉะนั้น เมื่อผู้รับประกันภัยแน่ใจว่าผู้เอาประกันภัยยังมีได้ชำระเบี้ยประกันภัยให้ถูกต้อง ตนก็มีหน้าที่นำสืบให้เป็นที่พอใจแก่ศาลว่า ความจริงตนยังมีได้รับชำระเบี้ยประกันภัย และโดยที่เบี้ยประกันภัยมิใช่หนี้เงินกู้ เพราะฉะนั้น แม้จะปรากฏว่าเบี้ยประกันภัยที่เป็นปัญหาจะมีจำนวนกว่าหาสืบบาทก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าผู้รับประกันภัยก็อาจนำพยานบุคคลเข้าสืบแทนการไขหลักฐานเป็นหนังสือ (พยานเอกสาร) ได้เสมอ

5.3 บอกกล่าวผู้รับประกันภัยเมื่อเกิดวินาศภัย

5.3.1 เหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องทำการบอกกล่าว

ในกรณีที่เกิดวินาศภัยขึ้น ส่วนใหญ่มักจะเกิดปัญหาเรื่องเกี่ยวกับจำนวนค่าสินไหมทดแทน ระหว่างผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยอยู่เสมอ บางคราวผู้เอาประกันภัยมักจะถือโอกาสเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนสูงจนเกินไป จึงต้องมีการกำหนดให้ผู้รับประกันภัยมีโอกาสได้เข้าตรวจสอบถึงความเสียหายโดยเร็วที่สุด ซึ่งโดยทั่วไปถือว่าการเอาประกันภัยจะต้องบอกกล่าวความวินาศภัยให้ผู้รับประกันภัยทราบภายในเวลาอันสมควร ทั้งนี้ เพราะหากการบอกกล่าวเป็นไปโดยล่าช้า ย่อมทำให้ผู้รับประกันภัยเสียเปรียบ กล่าวคือ หหมดโอกาสที่จะเข้าจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกวินาศภัยทันที และหลักฐานหรือร่องรอยอันเป็นต้นเหตุของความเสียหายอาจสูญหายไป หรือมีหลงเหลืออยู่แต่น้อย ทำให้ไม่สามารถที่จะติดตามพิสูจน์ให้ได้ความแน่ชัดถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้นด้วย ความจำเป็นดังกล่าวมานี้เอง คือ เหตุผลที่ทำให้จำเป็นต้องกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องแจ้งเหตุวินาศภัยให้ผู้รับประกันภัยทราบ

5.3.2 วิธีการบอกกล่าว

หลักกฎหมายไทย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 881 วรรคแรก บัญญัติว่า "ถ้าความวินาศภัยเกิดขึ้นเพราะภัยมีขึ้นตั้งผู้รับประกันภัยตกลงประกันภัยไว้ไซ้ ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยชนทราบวินาศภัยนั้นแล้ว ต้องบอกกล่าวแก่ผู้รับประกันภัยโดยมิชักช้า"

หลักกฎหมายอังกฤษ

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับการบอกกล่าววินาศภัยตามกฎหมายอังกฤษพอจำแนกได้ดังนี้

(ก) ถ้าในกรมธรรม์ประกันภัยมิได้ระบุเงื่อนไขไว้เป็นประการอื่น ผู้เอาประกันภัยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าววินาศภัยด้วยตนเอง การบอกกล่าวซึ่งกระทำโดยตัวแทน หรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนผู้เอาประกันภัย ย่อมถือว่าเพียงพอแล้ว ในเรื่องนี้การที่ผู้รับประกันภัยจะได้รับคำบอกกล่าวจากใครนั้นไม่ใช่ปัญหาสำคัญ ความสำคัญอยู่ที่ว่า ผู้รับประกันภัยจะต้องได้รับการบอกกล่าวก่อนสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ให้ทำการบอกกล่าว ฉะนั้น ถ้ามีการบอกกล่าวภายในระยะเวลาที่กำหนดแล้ว แม้จะกระทำโดยตัวแทนของผู้เอาประกันภัยก็ถือว่าใช้ได้

(ข) ถ้าในกรมธรรม์ประกันภัยมิได้กำหนดเงื่อนไขไว้เป็นประการอื่น การบอกกล่าววินาศภัยให้ผู้รับประกันภัยทราบ ไม่จำเป็นต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร คือ บอกกล่าวด้วยวาจาก็เพียงพอแล้ว และแม้แต่ในกรณีที่มีการกำหนดเงื่อนไขไว้ในกรมธรรม์ว่า การบอกกล่าวจะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม แต่ปรากฏว่าผู้รับประกันภัยยินยอมรับการบอกกล่าวด้วยวาจา เงื่อนไขที่ให้กระทำเป็นลายลักษณ์อักษรก็ยอมตกไป

(ค) การบอกกล่าววินาศภัยนี้ โดยหลักทั่วไปก็ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวให้แก่ผู้รับประกันภัยทราบโดยตรง การแจ้งเหตุวินาศภัยแก่ตัวแทนที่ได้รับมอบหมายจากผู้รับประกันภัยให้ทำหน้าที่นี้ก็เป็นอันใช้ได้ เช่นเดียวกับแจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบด้วยตนเองโดยตรง สำหรับปัญหาที่จะพิจารณาว่าผู้ใดเป็นตัวแทนของผู้รับประกันภัยโดยชอบหรือไม่นั้น ตามกฎหมายอังกฤษยกประโยชน์ให้แก่ฝ่ายผู้

เอาประกันภัยเป็นอันมาก กล่าวคือ ถ้าในกรมธรรม์ประกันภัยมิได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น ผู้เอาประกันภัยย่อมถือเอาได้ว่าตัวแทนของผู้รับประกันภัย ซึ่งเคยเจรจาติดต่อกันเรื่องกรมธรรม์ประกันภัยมาก่อนหน้านั้น เป็นผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากผู้รับประกันภัย ให้เป็นผู้รับการบอกกล่าววินาศภัยด้วย การบอกกล่าวที่กระทำผ่านตัวแทนดังกล่าว ย่อมผูกมัดผู้รับประกันภัย แม้ตามความเป็นจริง ตัวแทนผู้นั้นจะหมดอำนาจทำการแทนผู้รับประกันภัยไปก่อนเกิดวินาศภัยก็ตาม แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยไม่ทราบถึงข้อเท็จจริงที่ว่าตัวแทนปราศจากอำนาจเสียแล้ว การบอกกล่าวของผู้เอาประกันภัยก็ยังใช้ได้อยู่นั่นเอง ในบางกรณีในกรมธรรม์ประกันภัยจะระบุเงื่อนไขไว้แน่ชัดว่า การบอกกล่าวความวินาศของตัวทรัพย์สินที่เอาประกันภัย จะต้องกระทำต่อผู้รับประกันภัยโดยตรง กรณีเช่นนี้ย่อมไม่มีปัญหา คือ การบอกกล่าวจะใช้ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้เอาประกันภัยได้ปฏิบัติถูกต้องตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้หรือไม่ ถ้าผู้เอาประกันภัยกระทำถูกต้อง การบอกกล่าวก็เป็นไปโดยชอบ และผูกพันฝ่ายผู้รับประกันภัย

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยแจ้งเหตุวินาศภัยโดยผ่านตัวแทนของผู้รับประกันภัยซึ่งหมดอำนาจ หรือถูกเพิกถอนการเป็นตัวแทนแล้วนี้ ถ้าตัวแทนดังกล่าวแจ้งเหตุวินาศภัยที่ตนได้รับให้แก่ผู้รับประกันภัยทราบ ก็ถือว่ามีการบอกกล่าวความวินาศภัยโดยชอบแล้ว ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า แม้การที่กรมธรรม์ประกันภัยระบุให้ต้องแจ้งแก่ผู้รับประกันภัยโดยตรง แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยเลือกที่จะแจ้งผ่านตัวแทนก็ยังใช้ได้ ถ้าปรากฏในภายหลังว่ามีการแจ้งต่อไปยังผู้รับประกันภัย ข้อเสียที่อาจกระทบกระเทือนผลประโยชน์ของผู้เอาประกันภัยเพราะเหตุที่เลือกปฏิบัติโดยแจ้งผ่านตัวแทนก็คือ ถ้าตัวแทนไม่รายงานต่อไปยังผู้รับประกันภัย การบอกกล่าววินาศภัยที่ได้กระทำไปก็เป็นอันไร้ผล เป็นเหตุให้ไม่สามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้รับประกันภัยต่อไปได้⁽²⁴⁾

(24) A.W. Baker Welford and W.W. Otter-Barry, op. cit., pp. 271 - 72

นอกจากนี้ ผู้เอาประกันภัยจะต้องบอกกล่าววินาศภัยเสียภายใน
เวลาอันสมควร เงื่อนไขที่กำหนดว่า "ทันที" (forthwith) หมายถึงว่า "โดยเร็ว
เท่าที่สามารถจะกระทำได้" (as soon as practicable) / และผู้รับประกันภัยย่อมมีสิทธิ
ระงับไม่ใช้เงื่อนไขเกี่ยวกับการบอกกล่าววินาศภัยได้เสมอ (25)

อย่างไรก็ดี หากได้มีการกำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยว่า
การบอกกล่าววินาศภัยเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนอย่างหนึ่ง ซึ่งฝ่ายผู้เอาประกันภัยจะ
ต้องปฏิบัติ มิฉะนั้นความรับผิดชอบในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนของผู้รับประกันภัยจะไม่
เกิดขึ้น (26) ในกรณีเช่นนี้ ผู้เอาประกันภัยหรือตัวแทนจะต้องบอกกล่าววินาศภัย
ให้ผู้รับประกันภัยทราบโดยเร็วที่สุดภายหลังจากที่มีภัยเกิดขึ้น แม้ว่าวินาศภัยนั้นจะยังไม่
ก่อความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย (27)

หลักกฎหมายอเมริกัน

การบอกกล่าววินาศภัยตามหลักกฎหมายอเมริกัน กำหนดให้เป็น
หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องบอกกล่าวให้ผู้รับประกันภัย หรือตัวแทนผู้ได้รับ
มอบอำนาจทราบเมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นทันที หรือโดยเร็วเท่าที่จะทำได้ ซึ่งศาลส่วนใหญ่
ถือว่าความต้องแจ้งในทันทีตามโอกาสจะอำนวยให้กระทำได้ นอกจากนี้ การ
บอกกล่าวแก่ตัวแทนของผู้รับประกันภัยก็ถือว่าเพียงพอแล้ว ในบางกรมธรรม์ประกัน-

(25) The Chartered Insurance Institute, Fire Insurance Law and
Claims, (London: Willmott & Dethlefs Limited), p. 73

(26) Kenneth Smith and Danis J. Keenan, Essentials of Mercantile
Law, (London: Sir Isacc Pitman & Sons Ltd., 1965), p. 257

(27) คดี Cassel v. Lancashire and Yorkshire Accident Insurance Co.,
Ltd., 1885

ภัยก็เขียนไว้ชัดเจนว่า ผู้เอาประกันภัยจะต้องบอกกล่าววินาศภัยตามกำหนดเวลาที่ระบุไว้ (28) แต่กรมธรรม์ประกันภัยฉบับที่ไขกันอยู่โดยทั่วไปมักจะระบุด้วยว่า การบอกกล่าววินาศภัยจะต้องทำเป็นหนังสือ (29)

หลักกฎหมายสหภาพโซเวียต

ตามหลักกฎหมายสหภาพโซเวียต เมื่อเกิดวินาศภัยขึ้น ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันจะต้องบอกกล่าววินาศภัยให้ผู้รับประกันภัยทราบทันทีหรือภายในกำหนดเวลาตามที่ระบุเงื่อนไขไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย (30)

หลักกฎหมายญี่ปุ่น

ประมวลกฎหมายพาณิชย์ญี่ปุ่นมาตรา 412 บัญญัติว่า "ในกรณีที่วินาศภัยเกิดขึ้นเนื่องจากภัยซึ่งผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบ คู่สัญญา (ผู้เอาประกันภัย) จะต้องบอกกล่าววินาศภัยให้ผู้รับประกันภัยทราบโดยมิชักช้า"

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทยจะเห็นได้ว่า ในเรื่องการบอกกล่าววินาศภัยนั้นได้กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องบอกกล่าวถึงความวินาศภัยที่เกิดขึ้นแก่ผู้รับประกันภัยโดยมิชักช้า ซึ่งน่าจะหมายถึงให้บอกกล่าวโดยทันที หรือโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ สำหรับข้อปฏิบัติหรือวิธีการปลีกย่อยอื่น ๆ ในการบอกกล่าววินาศภัย ย่อมแล้วแต่เงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย

(28) C. Arthur Williams Jr., and Richard M. Heins, Risk Management & Insurance, (New York : McGraw - Hill Book Company Inc., 1971), p. 527

(29) John W. Wyatt, Madie B. Wyatt, Business Law : Principal and Cases, (New York : McGraw - Hill Book Company Inc., 1958), p. 587

(30) Vladimir Gsovski, op. cit., p. 200

ในกรณีธรรมประกันอัคคีภัยของไทย ซึ่งทางสำนักงานประกันภัย
กระทรวงพาณิชย์ ได้ยอมรับให้ใช้ได้ นั้น สัญญาประกันอัคคีภัยได้ระบุเงื่อนไขการรับ
ประกันภัยซึ่งมีข้อความกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ในการบอกกล่าววินาศภัยไว้
ดังนี้

"หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในการเรียกรองค่าสินไหมทดแทน

เมื่อได้เกิดวินาศภัยหรือความเสียหายใด ๆ ผู้เอา-
ประกันภัยต้องแจ้งให้บริษัททราบทันที และภายใน 15 วันนับแต่วันเกิด
วินาศภัยหรือความเสียหายหรือมากกว่านั้น ตามที่บริษัทจะยึดเวลาให้
โดยลายลักษณ์อักษร และผู้เอาประกันภัยต้องส่งมอบต่อบริษัทโดยค่าใช้จ่าย
ของผู้เอาประกันภัยเอง ซึ่งหลักฐานดังต่อไปนี้

ก. ค่าเรียกรองเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับวินาศภัย
หรือความเสียหาย โดยแสดงบัญชีรายละเอียดแห่งทรัพย์สินที่เสียหาย
หรือวินาศ

ข. รายการประกันภัยอื่น ๆ ถ้ามี

ค. แผนผังรายการต่าง ๆ สุ่มด หนังสือ ใบสำคัญ
ใบกำกับสินค้า หรือคูฉบับ หรือสำเนาแห่งเอกสารนั้น ๆ ตามแต่บริษัท
จะเรียกรองโดยสมควร

ง. ข้อพิสูจน์ และข้อความเกี่ยวกับการเกิดวินาศภัย
หรือความเสียหาย สาเหตุและเหตุการณ์ซึ่งก่อให้เกิดวินาศภัยหรือ
ความเสียหาย การเรียกรองตามกรมธรรมฉบับนี้ บริษัทจะพิจารณา
จัดหาสิ่งทดแทน หรือจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้เมื่อผู้เอาประกันภัยได้
ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อนี้โดยสมบูรณ์แล้ว"

จะสังเกตเห็นได้ว่า ในทางปฏิบัติมักจะแยกแยะวิธีการและ
รายละเอียดปลีกย่อยไปจากหลักที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอีกมาก

สำหรับหลักกฎหมายต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้

ว่า ส่วนใหญ่วางหลักการให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยที่มีหน้าที่ต้องบอกกล่าวถึงวินาศภัยให้ผู้รับประกันภัยได้ทราบโดยทันที และหลักกฎหมายอังกฤษได้ระบุไว้ชัดเจนว่า ถ้าในกรมธรรม์ประกันภัยมิได้ระบุเงื่อนไขไว้เป็นอย่างอื่น การบอกกล่าวซึ่งกระทำโดยตัวแทนหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนผู้เอาประกันภัย ย่อมถือว่าเพียงพอแล้ว และถือว่าการแจ้งเหตุวินาศภัยจะแจ้งแก่ตัวแทนที่ได้รับมอบหมายจากผู้รับประกันภัยให้ทำหน้าที่แทนก็ได้

สรุป เมื่อพิจารณาจากหลักกฎหมายไทยและหลักกฎหมายต่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่าการกำหนดหลักการบอกกล่าววินาศภัยไว้คล้ายคลึงกันคือ เมื่อเกิดวินาศภัยให้ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องบอกกล่าววินาศภัยให้แก่ผู้รับประกันภัยได้ทราบทันที ทั้งนี้ คงเนื่องมาจากต้องการมิให้ผู้รับประกันภัยเสียเปรียบหรือเสียโอกาสในการที่จะเข้าจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกวินาศภัย ตลอดจนติดตามพิสูจน์หาหลักฐานหรือร่องรอยอันเป็นต้นเหตุของความเสียหายได้ทันทั่วทั้งที่ ซึ่งอาจมีผลให้สามารถลดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนระหว่างคู่สัญญา คือผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยไปได้บ้าง

5.3.3 ผลของการที่ผู้เอาประกันภัยไม่ได้บอกกล่าววินาศภัยภายในระยะเวลาที่กำหนด

โดยเหตุที่ผู้เอาประกันภัยมักจะถือโอกาสเรียกรองค่าสินไหมทดแทนจากผู้รับประกันภัยเป็นจำนวนเงินค่อนข้างสูง จึงต้องให้ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่บอกกล่าววินาศภัยให้ผู้รับประกันภัยทราบทันที หรือภายในเวลาอันสมควร หากการบอกกล่าวเป็นไปโดยล่าช้า ย่อมทำให้ผู้รับประกันภัยเสียเปรียบ ที่เห็นได้ชัดก็คือ ผู้รับประกันภัยหมดโอกาสที่จะเข้าจัดการทรัพย์สินที่ถูกวินาศภัยได้ทันทั่วทั้งที่ และหลักฐานหรือร่องรอยอันเป็นต้นเหตุของความเสียหายอาจสูญหายไป หรือหลงเหลืออยู่แต่น้อย ทำให้ไม่สามารถที่จะติดตามพิสูจน์สาเหตุที่แท้จริงได้ และด้วยความจำเป็นดังกล่าวนี้ จึงต้องกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยต้องรับผิดชอบถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการบอกกล่าววินาศภัยช้า ในบางประเทศกฎหมายกำหนด

ให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิด ถ้าผู้เอาประกันภัยไม่บอกกล่าววินาศภัยให้
ผู้รับประกันภัยทราบภายในกำหนด

หลักกฎหมายไทย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 881 บัญญัติไว้ว่า

"มาตรา 881 ถ้าความวินาศเกิดขึ้นเพราะภัยมีขึ้นตั้ง
ผู้รับประกันภัยตกลงประกันภัยไว้ไซ้ เมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับ-
ประโยชน์ทราบความวินาศนั้นแล้ว ต้องบอกกล่าวแก่ผู้รับประกันภัยโดย
ไม่ชักช้า

ถ้ามิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อน ผู้รับ-
ประกันภัยอาจเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ
อันเกิดแต่การนั้นได้ เว้นแต่อีกฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ได้ว่าไม่สามารถที่จะ
ปฏิบัติได้"

หลักกฎหมายอังกฤษ

ในทางปฏิบัติในกรณีธรรมประกันอัคคีภัยมักจะมีระบุข้อกำหนด
เกี่ยวกับการบอกกล่าววินาศภัยไว้ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งว่า ถ้าผู้เอาประกันภัยไม่
บอกกล่าววินาศภัยที่เกิดขึ้น ย่อมมีผลให้ผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องตาม
สัญญาประกันภัยไว้ชั่วขณะตลอดเวลาที่ไม่มีการบอกกล่าว ผู้เอาประกันภัยจะใช้
สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ก็ต่อเมื่อได้บอกกล่าววินาศภัยให้ผู้รับประกันภัย
ทราบแล้ว หรือไม่ก็วางข้อกำหนดไว้อย่างแน่นอนที่เดียว ทำนองว่าถ้าผู้เอา-
ประกันภัยไม่บอกกล่าววินาศภัยที่เกิดขึ้นแก่ผู้รับประกันภัยภายในเวลาที่กำหนด ย่อม
หมดสิทธิเรียกร้องตามสัญญาประกันภัยเลยทีเดียว (31)

(31) A.W. Baker Welford and W.W. Otter - Barry, loc. cit.

หลักกฎหมายฝรั่งเศส

ตามกฎหมายฝรั่งเศส การบอกกล่าววินาศภัยที่ทำนองเดียวกับประเทศอื่น ๆ คือ ผู้เอาประกันภัยต้องแจ้งถึงความวินาศภัยโดยมิชักช้า และกรรมธรรมประกันภัยส่วนมากมักจะระบุไว้ว่า ในกรณีที่มีการบอกกล่าววินาศภัยล่าช้า ผู้เอาประกันภัยยอมหมดสิทธิ เรียกร้องให้ผู้รับประกันภัยชำระค่าสินไหมทดแทน (32)

หลักกฎหมายสหภาพโซเวียต

ถ้าผู้มีหน้าที่บอกกล่าววินาศภัย (ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัย) ละเลยหน้าที่ในการบอกกล่าววินาศภัย ผู้รับประกันภัยยอมหลุดพ้นจากหน้าที่ที่จะต้องชำระค่าสินไหมทดแทน (33)

หลักกฎหมายฟิลิปปินส์

ตามรัฐธรรมนูญประกันภัยของฟิลิปปินส์บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 81 "ในสัญญาประกันอัคคีภัย ถ้าปรากฏว่า ผู้เอาประกันภัยมิได้บอกกล่าววินาศภัยให้แก่ผู้รับประกันภัยทราบโดยเร็วแล้ว ผู้รับประกันภัยยอมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย"

มาตรา 84 "ในกรณีที่มีการบอกกล่าววินาศภัยเป็นไปโดยล่าช้า เพราะการกระทำของผู้รับประกันภัยเอง หรือผู้รับประกันภัยมิได้ทักท้วงความล่าช้าอันเสียในทันทีทันใด ให้ถือว่า การบอกกล่าววินาศภัยในกรณีเช่นนี้เป็นไปโดยชอบ"

จะเห็นว่าตามกฎหมายไทย ถ้าผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยได้รู้ถึงวินาศภัย แต่มิได้บอกกล่าววินาศภัยแก่ผู้รับประกันภัย หรือบอกกล่าวแต่ชักช้าไป ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยยังมีสิทธิ เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจาก

(32) Marcel Planiol and George Ripert, op. cit., p. 251

(33) Vladimir Gsovski, loc. cit.

ผู้รับประกันภัย แต่ผู้รับประกันภัยก็อาจเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันแล้วแต่กรณี หากตนได้รับความเสียหายจากการไม่บอกกล่าวหรือ การบอกกล่าวชักช้านั้น เว้นแต่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันจะพิสูจน์ได้ว่า ตน ไม่สามารถจะบอกความวินาศภัยโดยไม่ชักช้าได้⁽³⁴⁾ กรณีเช่นนี้แม้ผู้รับประกันภัย จะได้รับความเสียหายก็เรียกค่าสินไหมทดแทนไม่ได้

ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1002/2501 ซึ่งโจทก์ฟ้องว่า จำเลยรับประกันรถของโจทก์ ต่อมารถหายจำเลยไม่ยอมจ่ายค่าเสียหายให้จึงขอให้ ศาลบังคับ จำเลยให้การต่อสู้ว่า รถหายเป็นเวลาว่างเลยมานานแล้วโจทก์ถึงแจ้ง ให้จำเลยทราบ เป็นการผิดสัญญา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่โจทก์ไม่แจ้งการหาย ในทันทีทำให้จำเลยหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ ถ้าการแจ้งชักช้าของโจทก์ทำให้ จำเลยเสียหาย จำเลยก็ชอบที่จะเรียกร้องค่าเสียหายเอาจากโจทก์ได้อีกส่วนหนึ่ง ในคดีนี้ไม่ปรากฏว่าจำเลยเสียหายเพราะการชักช้าไม่แจ้งในทันทีของโจทก์อย่างไร จึงพิพากษาให้จำเลยชำระเงินให้โจทก์

แต่ถ้ากรณีในสัญญาประกันภัยได้ตกลงกันกำหนดเป็นเงื่อนไขใน สัญญาโดยชัดแจ้งว่า ถ้าผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันไม่ได้บอกกล่าวหรือบอก กล่าววินาศภัยชักช้า สัญญาประกันภัยไม่มีผลบังคับ เมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นหากผู้เอา- ประกันภัยหรือผู้รับประกันละเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว กรณีก็ย่อมต้อง เป็นไปตามเงื่อนไขในสัญญานั้น คือ ผู้รับประกันภัยไม่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้⁽³⁵⁾ ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 377/2479 ตามสัญญาประกันไฟมีว่า เมื่อเกิดไฟผู้เอา- ประกันภัยต้องส่งค่าเรียกร้องเป็นหนังสือพร้อมรายละเอียดทรัพย์สินที่เสียหาย และราคา

(34) จำรัส เขมะจารุ, เรื่องเดิม, หน้า 101

(35) เรื่องเดียวกัน, หน้า 102

ต่อผู้รับประกันภัยภายใน 15 วัน มิฉะนั้นจะไม่ใช้เงินให้ ฉะนั้น หากผู้เอาประกันภัย ไม่ปฏิบัติตามสัญญา ผู้รับประกันภัยปฏิเสธไม่จ่ายเงินได้

สำหรับหลักกฎหมายต่างประเทศที่อาจถึงข้างต้น กำหนดเงื่อนไข ไว้อีกคล้ายคลึงกัน ซึ่งแตกต่างไปจากหลักกฎหมายไทย กล่าวคือ หลักกฎหมายต่าง- ประเทศกำหนดไว้เพียงสถานเดียวว่า ถ้าผู้มีหน้าที่บอกกล่าววินาศภัยละเลยหน้าที่ใน การบอกกล่าว หรือมิได้บอกกล่าววินาศภัยให้แก่ผู้รับประกันภัยโดยมิชักช้าแล้ว ผู้รับ ประกันภัยยอมหลุดพ้นจากความรับผิดตามสัญญาประกันภัย ข้อกำหนดเช่นนี้ค่อนข้าง จะเป็นการเอา راحتเอาเปรียบฝ่ายผู้เอาประกันภัยมาก เพราะผู้เอาประกันภัยอาจ เสียสิทธิไปเลยโดยสิ้นเชิงถ้าขาดความระมัดระวัง แต่ตามหลักกฎหมายไทยกำหนด ให้โอกาสผู้เอาประกันภัยไว้ โดยระบุว่าแม้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกัน โยชน์ได้ ทราบถึงวินาศภัยแล้วไม่รีบแจ้งแก่ผู้รับประกันภัยให้รู้ถึงความวินาศภัยนั้น ยังไม่เป็น เหตุให้ผู้รับประกันภัยพ้นจากความรับผิด เพียงแต่ผู้รับประกันภัยมีสิทธิเรียกร้องค่า สินไหมทดแทนจากผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกัน โยชน์แล้วแต่กรณี เมื่อตนได้รับความ เสียหายเนื่องจากการไม่รีบแจ้งนั้น แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกัน โยชน์สามารถ พิสูจน์ได้ว่า ตนไม่สามารถแจ้งความวินาศภัยได้เร็วกว่านั้นแล้ว แม้ผู้รับประกันภัยจะ ได้รับความเสียหายจากการแจ้งช้า ก็เรียกค่าสินไหมทดแทนไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ตามหลักกฎหมายไทย คู่กรณีในสัญญาประกันภัยอาจตกลงกันกำหนดเป็นเงื่อนไขใน สัญญาว่า ถ้าผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกัน โยชน์ไม่แจ้งวินาศภัย หรือแจ้งช้ากว่า ถือว่า สัญญาประกันภัยนั้นไม่มีผลบังคับ ผู้รับประกันภัยไม่จำเป็นต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ เช่นเดียวกับหลักกฎหมายต่างประเทศ

5.4 การป้องกันทรัพย์สินที่เอาประกันภัย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย มิได้บัญญัติให้ผู้- เอาประกันภัยมีหน้าที่ป้องกันรักษาทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้มิให้วินาศ แต่ในมาตรา 877 (2) และ (3) กำหนดให้ผู้รับประกันภัยมีหน้าที่ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้ แก่ผู้เอาประกันภัย สำหรับความบุบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้ เพราะ

ได้จัดการตามสมควร เพื่อป้องกันวินาศภัย และสำหรับค่าใช้จ่ายอันสมควรซึ่งได้เสียไป เพื่อรักษาทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้มิให้วินาศ

โดยที่กฎหมายที่อ้างถึงข้างต้นบัญญัติเฉพาะเรื่องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการป้องกันทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้มิให้วินาศเท่านั้น จึงมีปัญหาว่า ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ในการป้องกันทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้มิให้วินาศด้วยเพียงใดหรือไม่ ซึ่งในเรื่องนี้ยังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่ คือ

ความเห็นแรกเห็นว่าผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติเมื่อเกิดวินาศภัยขึ้น โดยต้องกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้วินาศภัยที่เกิดขึ้นแล้วก่อความเสียหายต่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัยให้น้อยที่สุด หน้าที่ในเรื่องนี้จะต้องปฏิบัติควบคู่กันไปกับหน้าที่ในการบอกกล่าววินาศภัย ถ้าผู้เอาประกันภัยละเลย ต้องรับผิดชอบในความเสียหาย หรือฝ่ายผู้รับประกันภัยอาจถือเป็นเหตุเลิกสัญญาได้ ผู้ที่เห็นตามนี้อาศัยหลักการวินิจฉัยข้อกฎหมายฝรั่งเศสของศาสตราจารย์ Marcel Planiol (36) ที่อ้างว่าผู้เอาประกันภัยต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้น ก็อาศัยหลักกฎหมายในเรื่องนี้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 223

อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ผู้เอาประกันภัยไม่มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติการเพื่อบำบัด บัดป้อง หรือบรรเทาความเสียหายแม้แต่เพียงตามสมควรก็ตาม ฝ่ายนี้ให้เหตุผลว่า หลักกฎหมายตามมาตรา 223 นั้น เป็นกฎหมายในลักษณะหนึ่ง ซึ่งกฎหมายถือว่า เจ้าหนี้ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำของลูกหนี้ (ไม่ชำระหนี้) มีส่วนผิดอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ด้วย ส่วนความเสียหายที่เกิดจากการละเลยในการช่วยบรรเทาผลร้าย ในปัญหานี้มิได้มีมูลเหตุเกี่ยวกับการชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้แต่อย่างใด ผู้เขียนเห็นว่าความเห็นที่สองนี้มีเหตุผลน่าฟัง และควรจะถูกต้องมากกว่า เพราะหากยอมให้ผู้รับประกันภัยเรียกค่าเสียหาย หรือหักค่าเสียหายจากค่าสินไหม

(36) จิตติ ติงคภักดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 100

ทดแทนที่จะต้องชำระ เนื่องจากการละเลยของผู้เอาประกันภัย ก็ยอมถือว่าความรับผิดชอบในการจ่ายค่าสินไหมทดแทนยอมขาดหายไปบางส่วน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยไว้ในมาตรา 879 เพียง 2 ประการเท่านั้น คือ

ก. วินาศภัยเกิดขึ้นเพราะความทุจริตของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย หรือ

ข. วินาศภัยเกิดขึ้นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย

การที่จะถือเอาว่าการละเลยในการช่วยบรรเทาผลร้ายตามปัญหานี้ เป็นความทุจริตของผู้เอาประกันภัยนั้น น่าจะอ่อนเหตุผลและฟังไม่ขึ้น

อนึ่ง หลักในการตีความนั้นมียุ่ที่ว่า ขอยกเว้นใด ๆ จะต้องตีความโดยเคร่งครัด จะตีความอย่างขยายความให้รวมถึงกรณีอื่นซึ่งไม่ได้มีระบุไว้โดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งจะมีผลให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นความรับผิดชอบในบางส่วนยอมไม่ได้

เพื่อที่จะให้ได้รับชดใช้ค่าเสียหายเมื่อเกิดวินาศภัยตามเจตนารมณ์ ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่หลักแต่เพียง พยายามงดเว้นไม่กระทำการใด ๆ ให้วินาศภัยเกิดขึ้น ในลักษณะที่อาจจะถูกผู้รับประกันภัยอ้างยันเอาได้ว่าเป็นเพราะความทุจริตหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนเท่านั้น

หากจะมีข้อโต้แย้งว่า ถ้าไม่ถือว่าการช่วยบรรเทาวินาศภัยเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยจะต้องปฏิบัติแล้ว เหตุใดกฎหมายจึงบัญญัติให้ผู้รับประกันภัยจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากการป้องกันทรัพย์สินตามสมควรด้วยเล่า ผู้เขียนเห็นว่าหน้าที่ตามกฎหมายนั้นอย่างหนึ่ง หน้าที่ในทางศีลธรรมก็อีกอย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาในด้านศีลธรรม ก็สมควรอย่างยิ่งที่ผู้เอาประกันภัยจะช่วยบรรเทาผลร้ายอันเกิดจากวินาศภัย และถ้าหากว่าผู้เอาประกันภัยได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวนี้ ก็ย่อมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 877 (2) และ (3) เมื่อพิจารณาในด้านผู้รับประกันภัย แม้จะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนชดใช้ค่าใช้จ่ายของผู้เอาประกันภัยในการป้องกัน และรักษาทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ก็ใช้ว่าจะเสียเปล่า

ผู้รับประกันภัยยังคงได้ประโยชน์จากการที่ไม่ต้องเสียค่าสินไหมทดแทน สำหรับวินาศภัยที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัยทั้งหมด ซึ่งย่อมมีจำนวนสูงกว่า

กฎหมายของต่างประเทศจะจำแนกได้ดังนี้

ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี เช่น อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ถือว่าเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องป้องกัน และช่วยบรรเทาให้มีวินาศภัยก่อความเสียหายเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายเนื่องจากการป้องกันรักษาทรัพย์สินที่เอาประกันภัยนี้ ผู้รับประกันภัยก็รับภาระเช่นเดียวกัน และแน่นอนที่สุดเมื่อกำหนดว่าเป็นหน้าที่ เมื่อปรากฏว่ามีกรณีไม่ปฏิบัติตามที่ดังกล่าว ผู้รับประกันภัยตามกฎหมายอเมริกันจะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายที่เกิดเพิ่มขึ้นจากผลของการละเลยของฝ่ายผู้เอาประกันภัย

สำหรับกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (civil law system) เช่น สหภาพโซเวียต ญี่ปุ่น (37) ก็บัญญัติไว้โดยชัดเจนว่าเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องบรรเทาความเสียหายเท่าที่จะสามารถทำได้ และกำหนดให้ผู้รับประกันภัยรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการป้องกันรักษาทรัพย์สินเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า กฎหมายของไทยยังไม่ชัดเจนเพียงพอทำให้มีปัญหาต่อตีความ ขณะนี้ยังไม่ปรากฏว่าศาลฎีกาเคยวินิจฉัยในเรื่องนี้ จึงต้องคอยติดตามต่อไปว่า ศาลสูงของไทยจะวินิจฉัยเป็นประการใด

5.5 จ่ายค่าสินไหมทดแทนส่วนที่ยังขาดให้แก่ผู้เสียหาย

ความรับผิดชอบของผู้เอาประกันภัยในกรณีนี้ มีได้เฉพาะในกรณีประกันภัยค่าจุนเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากเหตุผลที่ว่า สัญญาประกันวินาศภัยในเรื่องอื่น ๆ เป็นสัญญาประกันภัยที่ให้คุ้มครองความเสียหายที่จะเกิดกับทรัพย์สินของผู้เอาประกันภัย หรือ

(37) ประมวลกฎหมายพาณิชย์ญี่ปุ่น มาตรา 414

ทรัพย์ที่ผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้เสียอยู่ด้วยเท่านั้น ส่วนทรัพย์สินของบุคคลภายนอก
กรมธรรม์ประกันภัยจะไม่คุ้มครองถึง

ในการประกันภัยค่าเงินซึ่งมีความหมายว่า ผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้ค่า
สินไหมทดแทนในนามผู้เอาประกันภัย เพื่อความวินาศภัยอันเกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอก
ซึ่งผู้เอาประกันภัยจะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายนั้น กฎหมายให้สิทธิแก่บุคคลภาย
นอกผู้ได้รับความเสียหายที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามที่ตนควรจะได้คืนจากผู้
ผู้รับประกันภัยโดยตรง ทั้งนี้ ตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 887
วรรคสอง แต่ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องนี้ จะต้องไม่เกินจำนวน
ที่ผู้รับประกันภัยตกลงใช้ตามสัญญาประกันภัยนั้น และในคดีระหว่างผู้เสียหายกับผู้
รับประกันภัยในเรื่องเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนนั้น ผู้ต้องเสียหายจะต้องเรียกตัวผู้
เอาประกันภัยเข้ามาในคดีด้วย

โดยที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้รับประกันภัยเพียง
ไม่เกินจำนวนที่ตกลงไว้ในสัญญาประกันภัยเท่านั้น ไม่ว่าความเสียหายอันเกิดจาก
วินาศภัยมีมากเพียงใด

ตัวอย่างเช่น ผู้เอาประกันภัยทำความเสียหายให้แก่บุคคลภายนอก
ประมาณ 100,000 บาท แต่ในสัญญาประกันภัยระหว่างผู้เอาประกันภัยและผู้รับ
ประกันภัยกำหนดจำนวนเงินที่ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบไว้เพียง 60,000 บาท
กรณีเช่นนี้ บุคคลภายนอกหรือผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้รับ
ประกันภัยเพียง 60,000 บาทเท่านั้น

เนื่องจากผู้เอาประกันภัยเป็นผู้ก่อวินาศภัยขึ้นทำความเสียหายให้แก่
บุคคลภายนอก และจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกตามกฎหมายลักษณะละเมิดอยู่แล้ว
ฉะนั้น เมื่อค่าสินไหมทดแทนที่ผู้รับประกันภัยชำระให้แก่บุคคลภายนอกหรือผู้เสียหาย
ยังไม่คุ้มกับความเสียหายที่เกิดขึ้น ผู้เอาประกันภัยจึงยังต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก
ผู้เสียหายอยู่อีกต่อไป (38)

ในการพิจารณาเรื่องการจ่ายค่าสินไหมทดแทนที่ยังขาดให้แก่ผู้เสียหายนั้น
มีหลักเกณฑ์ดังนี้

หลักกฎหมายไทย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 888 บัญญัติว่า

"ถ้าค่าสินไหมทดแทนอันผู้รับประกันภัยได้ใช้ไปโดยคำพิพากษานั้น
ยังไม่คุ้มค่าวินาศภัยเต็มจำนวนไซ้ ท่านว่าผู้เอาประกันภัยก็ยังคงต้อง
รับใช้จำนวนที่ยังขาด เว้นไว้แต่บุคคลผู้ต้องเสียหายจะได้ละเลยเสีย
ไม่เรียกตัวผู้เอาประกันภัยเข้ามาสู่คดีด้วยดังกล่าวไว้ในมาตราก่อน"

จะเห็นได้ว่าถ้าค่าสินไหมทดแทนซึ่งผู้รับประกันภัยได้ใช้ให้แก่ผู้เสียหายไป
ตามคำพิพากษายังไม่คุ้มค่าวินาศภัยแล้ว กฎหมายยังกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยยังคง
ต้องรับผิดชอบชดใช้จำนวนที่ยังขาดอยู่ ดังเช่นตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว ผู้เสียหายได้
รับความเสียหาย 100,000 บาท แต่ในสัญญาประกันภัยระบุจำนวนเงินที่ผู้รับประกัน-
ภัยจะต้องรับผิดชอบไว้เพียง 60,000 บาท ผู้เสียหายฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้
รับประกันภัยเพียง 60,000 บาทเท่านั้น ส่วนที่ขาดอีก 40,000 บาท กฎหมาย
กำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยจะต้องรับผิดชอบชดใช้ แต่ทั้งนี้ ในตอนที่ผู้
เสียหายฟ้องร้องผู้รับประกันภัยเป็นคดี ผู้เสียหายจะต้องขอให้ศาลเรียกตัวผู้เอาประ-
กันภัยเข้ามาในคดีด้วย หากผู้เสียหายละเลยไม่เรียกตัวผู้เอาประกันภัยเข้ามาใน
คดี ผู้เสียหายย่อมหมดสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจำนวนที่ยังขาดอยู่จากผู้เอา-
ประกันภัย

เป็นที่น่าสังเกตว่า บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา
888 ระบุไว้ชัดเจนว่า ค่าสินไหมทดแทนซึ่งผู้รับประกันภัยได้ใช้ให้แก่ผู้เสียหายไปนั้น
เป็นการจ่ายให้เพราะผลของคำพิพากษา

ปัญหาที่ควรพิจารณาต่อไปก็คือว่า ถ้าผู้รับประกันภัยจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้
แก่ผู้เสียหายไปเอง โดยเป็นกรณีที่ไม่มีการฟ้องร้องกันถึงโรงศาล ไม่ว่าค่าสินไหม
ทดแทนนั้นจะเต็มตามจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยไว้หรือไม่ก็ตาม ผู้เอาประกันภัยจะ

ยังคงต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายสำหรับค่าสินไหมทดแทนส่วนที่ยังขาดทำนองเดียวกัน
กับกรณีมีคำพิพากษาหรือไม่

ปัญหานี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้ผู้รับประกันภัยจะสามารถตกลงกับผู้ต้อง
เสียหายได้ และได้อำนาจค่าสินไหมทดแทนไปให้ผู้ต้องเสียหายแล้ว ไม่ว่าจะเต็มตาม
จำนวนซึ่งผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ก็ตาม ผู้เอาประกันภัยก็ย่อมต้องรับผิด
ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนส่วนที่ยังขาดอยู่นั้นเอง ความรับผิดของผู้เอาประกันภัยจะ
ไม่แตกต่างกับกรณีที่ผู้รับประกันภัยได้อำนาจค่าสินไหมทดแทนไปตามคำพิพากษาของศาล
แต่อย่างใด เหตุผลก็คือ ความรับผิดในทางละเมิดของผู้เอาประกันภัยต่อผู้ต้อง
เสียหายยังคงมีอยู่เต็มที่ การที่กฎหมายอนุญาตให้ผู้ต้องเสียหายมีสิทธิเรียกร้อง
เอาจากผู้รับประกันภัยได้โดยตรง และในนามของตนเองนั้น ก็เป็นแต่เพียงเพิ่ม
หลักประกันให้แก่ผู้ต้องเสียหายมากขึ้นเท่านั้น มิได้หมายความว่า เมื่อผู้ต้องเสีย
หายได้ใช้สิทธิของตนตามมาตรา 887 วรรคสองแล้ว จะทำให้สิทธิของเขานั้นมีต่อ
ผู้เอาประกันภัยในฐานะผู้ก่อความเสียหายลดลงไปด้วย ความรับผิดของผู้เอา
ประกันภัยในการจ่ายค่าสินไหมทดแทนส่วนที่ยังขาดนี้ ยังคงมีอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง
แม้ในขณะที่ผู้รับประกันภัยและผู้ต้องเสียหายตกลงกันโดยไม่ได้หารือ หรือได้รับ
ความยินยอมจากผู้เอาประกันภัยก่อนก็ตาม

ในส่วนที่เกี่ยวกับจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ผู้รับประกันภัยได้จ่ายให้แก่ผู้
ต้องเสียหายไปนั้น ถ้ามีจำนวนน้อยกว่าวงเงินสูงสุดที่ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิด
ตามสัญญาแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าผู้เอาประกันภัยย่อมใช้สิทธิว่ากล่าวเรียกคืนเอาจาก
ผู้รับประกันภัยได้ในภายหลัง

ตัวอย่างเช่น ก. ได้เอาประกันภัยรถยนต์ของตนไว้กับบริษัท ข. เพื่อ
คุ้มครองความรับผิดของ ก. ต่อบุคคลภายนอก สัมมติวงเงินสูงสุดที่ ข. จะรับผิด
ต่อความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพย์สินของบุคคลภายนอก คือ 100,000 บาท ฉะนั้น
ถ้าปรากฏว่า ก. ได้ขับรถชนรถ ค. ซึ่งจอดอยู่เสียหายเป็นเงิน 150,000 บาท
ค. ทำความตกลงกันเองกับ ข. ในที่สุด ข. จ่ายเงินไปทั้งสิ้น 80,000 บาท

ในกรณีเช่นนี้ ก. ยังคงต้องรับผิดชอบที่ขาดอีก 70,000 บาท แต่ถ้าหาก ก. พิสูจน์ได้ว่าเงินที่ ข. จ่ายน้อยกว่าวงเงินซึ่งจะต้องรับผิดชอบสูงสุดไปเป็นเงิน 20,000 บาทนี้ ตามสัญญาประกันภัย ข. ไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้ ก. ย่อมมีสิทธิเรียกร้องชดใช้เอาจาก ข. ได้ในภายหลัง

หลักกฎหมายอังกฤษ

พระราชบัญญัติ Third Party's Act ค.ศ. 1930 ของอังกฤษมาตรา 1 (4) (ข) บัญญัติว่า "ถ้าความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยต่อผู้เอาประกันภัยมีน้อยกว่าความรับผิดชอบของผู้เอาประกันภัยต่อบุคคลภายนอก บทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้จะไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกที่มีต่อผู้เอาประกันภัยในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนส่วนที่ยังขาด" (39)

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายของอังกฤษคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายไว้ทำนองเดียวกันกับกฎหมายไทย แต่มีข้อจำกัดเล็กน้อยคือ ตามกฎหมายไทยมีเงื่อนไขเพิ่มเติมขึ้นไปอีกคือ เมื่อผู้เสียหายจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้รับประกันภัย จำเป็นต้องเรียกผู้เอาประกันภัยเข้ามาในคดีด้วย เพื่อจะได้ไต่สวน และผู้เอาประกันภัยจะได้ชี้แจงและรักษาผลประโยชน์ของตนได้เต็มที่ หากผู้เสียหายละเลยไม่เรียกผู้เอาประกันภัยเข้ามาในคดี ผู้เสียหายย่อมหมดสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนส่วนที่ยังขาด

5.6 ปฏิบัติตามเงื่อนไขในสัญญาประกันภัย

เท่าที่ได้พิจารณามาแล้วในตอนก่อน ๆ เป็นความรับผิดชอบของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย แต่นอกเหนือจากความรับผิดชอบดังกล่าว ผู้เอาประกันภัยยังต้องมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดทั้งหลายในกรมธรรม์ประกันภัยอีกด้วย

(39) Sidney Preston and Raoul P. Colinvaux, op. cit., p. 391

เป็นต้นว่า การแจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบถึงการประกันภัยซึ่งได้มีไว้แล้ว หรือซึ่งจะมีขึ้นภายหลังในทรัพย์สินที่ได้เอาประกันภัยไว้ การทำและเก็บรักษาบัญชีทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และรายละเอียดที่ผู้รับประกันภัยได้กำหนดไว้ในกรมธรรม์

การละเว้นปฏิบัติตามเงื่อนไขเช่นว่านั้น อาจทำให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิดได้ หากว่าเงื่อนไขดังกล่าวได้กำหนดไว้เป็นข้อสัญญาอย่างชัดเจน ซึ่งเรื่องทำนองนี้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานแล้วคือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 914 - 927/2513 ซึ่งวินิจฉัยว่า

"เงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันภัยข้อ 2 สัญญาตกลงกันไว้ชัดเจนว่า การที่โจทก์ผู้เอาประกันภัยจะนำเอาโรงสีและเครื่องจักรซึ่งเป็นทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไปประกันภัยเพิ่ม จะต้องแจ้งให้บริษัทจำเลยทั้งสองนี้ทราบประการหนึ่ง กับมีหน้าที่จะต้องให้บริษัทจำเลยหรือผู้แทนบันทึก หรือสลักหลังซึ่งรายการที่เอาประกันภัยเพิ่มไว้ในกรมธรรม์ด้วยอีกประการหนึ่ง การไม่ปฏิบัติให้ครบถ้วนตามเงื่อนไขทั้งสองประการในกรมธรรม์ประกันภัยข้อนี้ ย่อมมีผลทำให้บริษัทจำเลยทั้งสองหลุดพ้นความรับผิดตามที่ได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้า หากจำต้องให้จำเลยบอกเลิกสัญญากับโจทก์เสียก่อนไม่"

จากที่ได้กล่าวข้างต้นจึงพอจะชี้ให้เห็นได้ว่า ผู้เอาประกันภัยไม่แต่เพียงต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้โดยกฎหมายเท่านั้น แต่ยังคงต้องให้ความสนใจแก่หน้าที่ของตนตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยอีกด้วย การละเลยหรือขาดความรอบคอบในเรื่องนี้ ก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้เอาประกันภัยอย่างมากมายถึงกับทำให้การประกันภัยซึ่งได้ทำไว้เป็นอันไร้ผลเสียทีเดียว

5.7 ความรับผิดทางแพ่งของผู้เอาประกันภัยตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายอื่น

นอกเหนือจากหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยแล้ว ผู้เอาประกันภัย (เฉพาะในกรณีประกันอัคคีภัย) ยังมีความรับผิดทางแพ่งตามกฎหมายอื่นอีก ความ

รับผิดชอบกรณีนี้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและระงับอัคคีภัย พ.ศ. 2495 แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและระงับอัคคีภัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2499 ซึ่งมีใจความว่า "เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารที่จงใจทำให้เกิดเพลิงไหม้โดยตนเอง หรือให้ผู้อื่นกระทำซึ่งอาคารหรือทรัพย์สินที่ตนได้เอาประกันภัยไว้ ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดับเพลิงเท่าที่จำเป็นให้แก่เทศบาล สุขาภิบาล หรือจังหวัด แล้วแต่กรณี"

ความรับผิดชอบของผู้เอาประกันภัยตามมาตราข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะจำกัดเฉพาะแต่ผู้เอาประกันภัยที่เป็นเจ้าของ หรือผู้เอาประกันภัยที่เป็นผู้ครอบครองอาคาร หรือทรัพย์สินนั้นเท่านั้น เช่น นาย ก. ทำสัญญาเช่าซื้อบ้านหลังหนึ่งมาจากบริษัท ข. ในระหว่างผ่อนชำระอยู่นั้น (ตามกฎหมาย ก. ยังไม่ได้กรรมสิทธิ์) ก. ได้ทำประกันอัคคีภัยไว้ แต่ไม่ได้ชื้อเอง ให้นาย ค. เช่าอยู่อาศัย

ตามตัวอย่างนี้ ถ้า ก. เจตนาเข้าทำการวางเพลิงด้วยตนเอง หรือรู้เห็นเป็นใจให้ผู้อื่นกระทำ นาย ก. ไม่น่าจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดับเพลิงด้วย เพราะ ก. ยังไม่ได้เป็นเจ้าของบ้านตามกฎหมาย และในขณะเดียวกันก็ถือไม่ได้ว่า ก. เป็นผู้ครอบครองบ้านหลังนั้น เนื่องจากสิทธิครอบครองบ้านตกอยู่กับ ค. ผู้เช่าเสียแล้ว

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย